

Exercise key

0. Introduction

1.

ава 'mother', ача 'father', паша 'work', шөр 'milk', поро 'good', шүдө 'hundred'

2.

кү 'stone', мүй 'honey', ял 'village', йол 'leg', эр 'early', ер 'lake'

3.

ола 'city', коля 'mouse', лу 'bone; ten', лювык 'messy (person)', когыльо 'pie', шүльө 'oats'

4.

тан 'friend; lover', тенге 'ruble', понго 'mushroom', ен 'person', йонылыш 'mistake', паренге 'potato'

5.

пеледыш

пөртыштө

пеледеш

пөртыштем

пеледын

кызытсе

толеш

нарынче

толын

ынде

туныктышо

лүмдымө

туныктышем

латшымше

йылме

пылышыже

6.

atom

text

center

telephone

tact

Darwinism

champion

mass meeting

socoa

Euro

effect

ethics

attack

journalist

lawyer

post

contact

zoo

Japanese

jargon

theater

idea

Austria

businessman

bank

cabinet

Czech Republic

sluice

banana

lamp

Estonia

horizon

cake

radio

Germany

conveyer

movie theater

number

Hungary

film

bomb

object

Russia

adjutant

mask

sandal

Finland

debut

hockey

texture

England

project

website

university

Italy

poet

fax

file

Spain

pension

watt

chemistry

student

biology

1. Кө тиде?

1.

Москошто, Одессыште, Волжскышто, Санкт-Петербургышто, Берлиныште, Шернурышто, Йошкар-Олаште, Парижыште, Иркутскышто, Козьмодемьянскыште, Францийыште, Лондонышто, Нью-Йоркышто, Будапештыште, Польшышто

2.

верыште, уремыште, олаште, университетыште, школышто, районышто

3.

Йыван олаште. Эчан Лондонышто. Ивук уремыште. Пöтыр школышто. Сергей Шернур районышто. Елена университетыште.

4.

ик, кум, вич, шым, индеш, латкум, латшым, коло кум, коло шым, кумло вич, кумло индеш, нылле ик, нылле вич, нылле индеш

5.

кокыт, нылыт, кудыт, кандаше, латкоkyт, латнылыт, латкудыт, латкандаше, коло нылыт, коло кандаше, кумло кокыт, кумло кудыт, кумло кандаше, нылле кокыт, нылле кандаше

6.

лу, коло, кумло, нылле, витле

7.

1. Кокыт да кумыт визыт. 2. Кумыт да шымыт лу. 3. Визыт да кокыт шымыт. 4. Индеше да кандаше латшымыт. 5. Коло кумыт да латиндеше нылле кокыт.

8.

10, 42 (short), 27 (short), 3 (long), 40, 4 (long), 37 (short), 44 (short), 1 (long), 19 (long), 28 (short)

9.

1. Визыт./Йошкар-Олаште вич театр. 2. Кандаше./Йошкар-Олаште кандаш тоштер. 3. Кокыт./Йошкар-Олаште кок кинотеатр. 4. Кумло./Йошкар-Олаште кумло школ.

10.

1. кок 2. вич 3. Кумыт 4. шым 5. Кудыт 6. вич

11.

1. – Тиде кө? – Тиде Виталий Борисович Эшкинин. – Тудо мыняр ияш? – Тудо 43 (нылле кум) ияш. – Тудо кушто ила? – Тудо Моркышто ила. – Тудо мом ышта? – Тудо журналист.
2. – Тиде кө? – Тиде Анна Ивановна Кузнецова. – Тудо мыняр ияш? – Тудо 19 (латиндеш) ияш. – Тудо кушто ила? – Тудо Йошкар-Олаште, Шабдар уремыште ила. – Тудо мом ышта? – Тудо секретарь.

12.

– Тиде кө? – Тиде Иванов Иван Петрович. – Тудо мом ышта? – Тудо туныктышо. – Тудо кушто ила? – Тудо Москошто ила. – Тудо мыняр ияш? – Тудо 32 (кумло кок) ияш.

2. Елу ден Серге

1.

1. тунемеш 2. ила 3. пашам ышта 4. коштеш

2.

1. илат 2. тунемыт 3. коштыт 4. пашам ыштат

3.

1. ила, илат 2. тунемеш, тунемыт 3. ышта, ыштат 4. коштеш, коштыт 5. туныкта, туныктат

4.

a. 1. – Ана кушто ила? – **Тудо** Москошто ила. – Ана ден Олюк кушто илат? – **Нуно** Москошто илат. 2. – Олюк кушто ила? – **Тудо** Моркышто ила. – Олюк ден эргыже кушто илат? – **Нуно** Моркышто илат. 3. – Эчан кушто ила? – **Тудо** Волжскышто ила. – Эчан ден ватыже кушто илат? – **Нуно** Волжскышто илат.

b. 1. – Ана кушто тунемеш? – **Тудо** лицейыште тунемеш. – Ана ден Олюк кушто тунемыт? – **Нуно** лицейыште тунемыт. 2. – Ивук кушто тунемеш? – **Тудо** колледжыште тунемеш. – Ивук ден Пöтыр кушто тунемыт? – **Нуно** колледжыште тунемыт. 3. – Зоя кушто тунемеш? – **Тудо** университетыште тунемеш. – Зоя ден Йыван кушто тунемыт? – **Нуно** университетыште тунемыт.

c. 1. – Ивук кушто пашам ышта? – **Тудо** заводышто пашам ышта. – Ивук ден эргыже кушто пашам ыштат? – **Нуно** заводышто пашам ыштат. 2. – Миклай кушто пашам ышта? – **Тудо** школышто пашам ышта. – Миклай ден ватыже кушто пашам ыштат? – **Нуно** школышто пашам ыштат. 3. – Зина кушто пашам ышта? – **Тудо** йочасадыште пашам ышта. – Зина ден Ыдыржö кушто пашам ыштат? – **Нуно** йочасадыште пашам ыштат.

5.

пашам, йочам, уремым, Эчаным, Елум, номерым, редакцийым, пöртым, Ивукым, ватым, университетым, йылмым, лўмым, ўдырым

6.

1. марий йылмым 2. химийым 3. пашам 4. пöртым

7.

1. – Роза туныктышо. **Тудо** университетыште пашам ышта. – Роза мом туныкта? – **Тудо** француз йылмым туныкта. – А Эчук мом ышта? – Эчук инженер. **Тудо** заводышто пашам ышта. – А ўдырышт? – **Ўдырышт** школышто тунемеш. – **Тудо** мом тунемеш? – **Тудо** математикым, физикым, химийым тунемеш. 2. – Ольга туныктышо. **Тудо** школышто пашам ышта. – Ольга мом туныкта? – **Тудо** биологийым туныкта. – А Йыван мом ышта? – Йыван агроном. **Тудо** фермыште пашам ышта. – А эргышт? – **Эргышт** колледжыште тунемеш. – **Тудо** мом тунемеш? – **Тудо** математикым, физикым, химийым, историйым тунемеш.

8.

Елун, Анан, олан, пöртын, пашан, йочан, эргын, ўдырын, йылмын, ватын, йочасадын, Москон, Йошкар-Олан, калыкын, Эчанын, Йыванын

9.

пöртшö, пöртышт; уремже, уремышт; пашаже, пашашт; йочаже, йочашт; ўдыржö, ўдырышт; ватыже, ватышт; олаже, олашт; редакцийже, редакцийышт; номерже, номерышт; йылмыже, йылмышт; верже, верышт; туныктышыжо, туныктышышт

10.

1. Серген йочаже. 2. Елун ўдыржö. 3. Анан эргыже. 4. Пöтырын ватыже. 5. Туныктышын книгаже. 6. Нунын ўдырышт.

11.

а. 1. – Тиде көн **ўдыржө**? – Тиде Елун **ўдыржө**. – Елун мыняр **ўдыржө уло**? – Ик **ўдыржө**.
 2. – Тиде көн **эргыже**? – Тиде Серген **эргыже**. – Серген мыняр **эргыже уло**? – Ик **эргыже**.
 3. – Тиде көн **ўдыржө**? – Тиде Серген **ўдыржө**. – Серген мыняр **ўдыржө уло**? – Ик **ўдыржө**.

б. 1. – Зоя ден Ивукын йочашт **уло**? – **Уло**. – Нунын мыняр йочашт **уло**? – Кум йочашт **уло**.
 2. – Ана ден Пётырын йочашт **уло**? – **Уло**. – Нунын мыняр йочашт **уло**? – Вич йочашт **уло**.

12.

латвизымше январь, латвизымше январьыште
 латкокимшо февраль, латкокимшо февральыште
 кандашымше март, кандашымше мартыште
 коло кокимшо апрель, коло кокимшо апрельыште
 икымше май, икымше майыште
 латкокимшо июнь, латкокимшо июньышто
 латнымлымше июль, латнымлымше июльышто
 кандашымше август, кандашымше августышто
 латшымше сентябрь, латшымше сентябрьыште
 латкудымшо октябрь, латкудымшо октябрьыште
 кудымшо ноябрь, кудымшо ноябрьыште
 коло визымше декабрь, коло визымше декабрьыште

13.

1. латкудымшо 2. кокимшо 3. шымше 4. икымше 5. кудымшо

14.

– Оля ден Эчан кушто илат? – Оля ден Эчан Морко районышто, Шўргыялыште илат. – Эчан мыняр ияш? – Эчан 45 (нылле вич) ияш. – Тудо кушто пашам ышта? – Фермыште. – Тудо мом ышта? – Тудо агроном. – Тудын ватыже кө? – Тудо секретарь. – Тудо мыняр ияш? – Тудо 40 (нылле) ияш. – Нунын йочашт **уло**? – **Уло**. – Нунын мыняр йочашт **уло**? – Кок йочашт: эрге ден **ўдыр**. – Эргышт мыняр ияш? – 18 (латкандаш) ияш. – Тудо мом ышта? – Тудо студент. – А **ўдырышт**? – **ўдырышт** 12 (латкок) ияш. Тудо школышто тунемеш. – Нунын лўмышт кузе? – Эргыштын лўмжө Йыван, **ўдырыштын** – Анук.

15.

Миклай ден Вера Озаныште илат. Нуно Пушкин уремыште, **нылле визымше** номеран пёртыштө илат. Миклай лицейыште пашам ышта. Тудо историйым туныкта. Тудын ватыже университетыште тунемеш. Нунын ик йочашт **уло**. Тудын лўмжө Пётыр. Тудо вич ияш. Йочасадыш коштеш.

16.

Тиде Иванов Иван Григорьевич. Тудо туныктышо. Тудо университетыште пашам ышта, **марий йылмым** туныкта. Тудо 47 (нылле шым) ияш. Тудо Палантай уремыште, 17-ше (латшымше) номеран пёртыштө ила. Тудын кок йочаже **уло**. Нуно школышто тунемыт. Нунын лўмышт – Айвика да Вачи.

3. Эчан ден кочаже

1.

1. пашам ыштем 2. тунемам 3. туныктем 4. тунемам 5. кодам

2.

кодам, кодат, кодеш, кодыт; толам, толат, толеш, толыт; коштам, коштат, коштеш, коштыт; туныктем, туныктет, туныкта, туныктат; ыштем, ыштет, ышта, ыштат; каем, кает, кая, каят

3.

1. – Изай, тый кө улат? – Мый агроном улам. – Тый мыняр ияш улат? – Мый 25 (коло вич) ияш улам. – А кушто тый пашам ыштет? – Фермыште. 2. – Кокай, тый кө улат? – Мый туныктышо улам. – Тый мыняр ияш улат? – Мый 53 (витле кум) ияш улам. – А кушто пашам ыштет? – Школышто. 3. – Акай, тый кө улат? – Мый студент улам. – Тый мыняр ияш улат? – Мый 19 (латиндеш) ияш улам. – А кушто тунемат? – Университетыште.

4.

1. кинош(ко) 2. олаш(ке) 3. пашаш(ке) 4. школыш(ко) 5. театрыш(ке)

5.

1. пашаш(ке) 2. университетыште 3. йочасадыш(ке) 4. ялыште 5. школышто 6. марий йылмым 7. универсистетыште 8. пашаш(ке)

6.

1. Мый школышто тунемам. 2. Мый марий йылмым тунемам. 3. Таче университетыш(ке) каем. 4. Кастане театрыш(ке) каем. 5. Эргыже Йошкар-Олаште ила. 6. Веран ўдыржө йочасадыште пашам ышта. 7. Нуно Москош(ке) каят.

7.

1. Тиде көн книгаже? 2. Серген ачаже кунам толеш? 3. Елун ўдыржө куш(ко) коштеш? 4. Тый кушто илет? 5. Эчан куш(ко) кая? 6. Миклай мом ышта? 7. Елун аваже кушто ила?

8.

пашам, пашат, пашаже, пашашт; кечем, кечет, кечыже, кечышт; уремем, уремет, уремже, уремышт; йочам, йочат, йочаже, йочашт; пөртем, пөртет, пөртшө, пөртышт; ўдырем, ўдырет, ўдыржө, ўдырышт; ачам, ачат, ачаже, ачашт; йылмем, йылмет, йылмыже, йылмышт; ием, иет, ийже, ийышт; кидем, кидет, кидше, кидышт; ялем, ялет, ялже, ялышт; кочам, кочат, кочаже, кочашт

9.

ўдырышт, верже, акат, эргышт, енгаже, шольышт, шўжарже, ватем, марием, эргым/эргем, венгыже, курскат, шешкым/шешкем, пөртышт, шольыч/шол'ет, номерже, олашт, ийготет

10.

(тудын) пашаже, (мыйын) пөртем, (нунын) ялышт, (тыйын) ийготет, (мыйын) туныктышем, (тыйын) номерет, (нунын) йочашт, (мыйын) эргым/эргем, (тудын) ватыже, (тудын) марийже, (тудын) редакцийже, (мыйын) ачам, (тыйын) ават, (нунын) ковашт, (тудын) шольыжо, (мыйын) акам, (тудын) уныкаже, (тыйын) венгыч/венет, (мыйын) кочам, (тыйын) школет, (тудын) йылмыже

11.

1. коча(м) 2. курска(м) 3. кова(м) 4. кугыза(м) 5. вене / венем

12.

1. Стапан Сергейын кочаже. 2. Вөдыр Анукын марийже. 3. Миклай Йыванын ачаже. 4. Борис Лизукын изаже. 5. Елу Саликан шўжарже.

14.

1. Кочамын лўмжө Стапан. Мый кочамым йөрәтем. 2. Уныкамын лўмжө Людмила. Мый уныкамым йөрәтем. 3. Мариемын лўмжө Йыван. Мый мариемым йөрәтем. 4. Ватемын лўмжө Вера. Мый ватемым йөрәтем.

15.

Мыйын лўмем Серге. Мый Йошкар-Олаште илем. Мый коло ияш улам. Мый университетыште марий йылмым тунемам.

Тудын лўмжө Людмила. Тудо Моркышто ила. Тудо нылле вич ияш. Тудо заводышто пашам ышта.

Тудын лўмжө Эчан. Тудо Козьмодемьянскыште ила. Тудо ныл ияш. Тудо йочасадыш(ке) коштеш.

16.

Эвай Эчанын кочаже. Тудо ялыште ила. Тудо витле индеш ияш. Тудын ўдыржө – Елу, Эчанын аваже. Нуно олаште илат. А таче Эвай Йошкар-Олаш толеш. Кастене Эвай ден Эчан кинош каят. А Елу кастене пашам ышта.

4. Сапаевмыт дек уна-влак толыт

1.

1. Ме унам вучена. 2. Те поездым вучеда. 3. Ме марла кутырена. 4. Те венгрла кутыреда. 5. Ме Анушым кинош ўжына. 6. Те Ивукым театрыш ўжыда.

2.

1. Ивук пашам ышта. 2. Ме унам вучена. 3. Нуно Венгрий гыч толыт. 4. Серге ватыжым театрыш ўжеш. 5. Елу ден Эчан концертыш каят. 6. Ануш школышто тунемеш.

3.

1. Ме университетыште пашам ыштена. 2. Ме марий йылмым тунемына. 3. Ме Моркышто илена. 4. Ме театрыш аванам ўжына. 5. Ме мемнан туныктышынам вучена. 6. Ме кастене толына. 7. Ме школыш(ко) каена. 8. Ме книгаг лудына.

4.

1. Ме Эстоний гыч улына. 2. Ме студент улына. 3. Мый 24 (коло ныл) ияш улам. 4. Ме ола гыч улына. 5. Мый Исменца гыч улам. 6. Мый инженер улам.

5.

1. Мыйын ялыштем 200 (кокшўдў) пўрт уло. 2. Тудын ялыштыже 150 (шўдў витле) пўрт уло. 3. Мемнан ялыштына 100 (шўдў) пўрт уло. 4. Нунын ялыштышт 130 (шўдў кумло) пўрт уло.

6.

1. Мыйын олаштем 459,000 (шўдў витле индеш тўжем) ег ила. 2. Мыйын акам кочам вуча. 3. Мыйын ватем врач. 4. Мыйын изам таче толеш. 5. Мыйын шольым/шол'ем кинош Серген ўдыржым ўжеш. 6. Мыйын эргым/эргем йочасадыште пашам ышта.

7.

пўртлан, пўрт-влаклан, аватлан, эргыжлан, акамлан, йоча-влаклан, изаналан, уныкаштан, ўдырлан, марийдалан, ўдыр-влаклан, уремлан, урем-влаклан, шўжаремлан, шешкыдалан, енгадалан, йочаштан, ўдыржылан

8.

а) – Кочай, тылат мыняр ий? – Шымле индеше (Шымле индеш ий). – Ковай, тый мыняр ияш улат? – Шымле вич ияш. б) – Елена Петровна, тыланда мыняр ий? – Кумло визыт (Кумло вич ий). – Сергей Николаевич, те мыняр ияш улыда? – Кумло шым ияш.

9.

а) Москош(ко), Будапештыш(ке), Саранскыш(ке)

б) Школышто/туныктышо, Заводышто/ инженер, Больницыште/врач

10.

1. пўртем, пўртет, пўртшў, пўртна, пўртда, пўртышт; пўртем-влак/ пўрт-влакем, пўртет-влак/пўрт-влакет, пўртшў-влак/пўрт-влакше, пўртна-влак/пўрт-влакна, пўртда-влак/пўрт-влакда, пўртышт-влак/пўрт-влакышт

2. пўртемын, пўртемллан, пўртемым, пўртыштем, пўртышкеш; пўрт-влакемын/пўртемын-влакын, пўрт-влакемллан/пўртемын-влаклан, пўрт-влакемым/пўртемын-влакым, пўрт-влакыштем/пўртемын-влакыште, пўрт-влакышкеш/пўртемын-влакышке

3. унам, унат, унаже, унана, унада, унашт; унам-влак/уна-влакем, унат-влак/уна-влакет, унаже-влак/уна-влакше, унана-влак/уна-влакна, унада-влак/уна-влакда, унашт-влак/уна-влакышт

4. унамын, унамлан, унамым; уна-влакемын/унам-влакын, уна-влакемллан/унам-влаклан, уна-влакемым/унам-влакым

11.

1. Мемнан ялыштына 400 (нылшүдө) пөрт уло. 2. Тиде книгаште 375 (кумшүдө шымле вич) странице уло. 3. Мемнан библиотекештына 10,000 (лу түжем) книга уло. 4. Верукын ачажлан 68 (кудло кандаш) ий.

12.

1. венгрла 2. рушла 3. эстонла 4. н'емычла 5. французла 6. татарла 7. чувашла 8. удмуртла 9. финнла

13.

1. – Те руш улыда? – Уке, мый марий улам. – А рушла кутыреда? – Изиш кутырем. 2. – Те марий улыда? – Уке, мый француз улам. – А марла кутыреда? – Изиш кутырем. 3. – Те н'емыч улыда? – Уке, мый эстон улам. – А н'емычла кутыреда? – Изиш кутырем. 4. – Те татар улыда? – Уке, мый чуваш улам. – А татарла кутыреда? – Изиш кутырем.

14.

1. гыч 2. гыч, марте 3. дек 4. марте 5. дек

15.

7 (long), 32 (long), 113 (long), 30, 7410, 13 000, 6006 (long), 7234 (short), 5256 (short), 456 788 (short), 770 777 (long), 606 666 (short), 999 099 (long), 444 404 (long), 888 880

17.

а) – Салам/Салам лийже/Поро кече/Поро кечет лийже! ... – Изиш кутырем. ... – Йошкар-Олаш(ке) каем. ... – Марий йылмым тунемам. б) ... – Салам/Салам лийже/Поро кече/Поро кечыда лийже! ... – Мыйын лүмем Эчан. ... Уке, мый Йошкар-Ола гыч улам, марла кутырем. с) ... – Салам/Салам лийже/Поро кече/Поро кечет лийже! ... – Санкт-Петербургышто. ... – Ме университетыште тунемына. Ме финн да эстон йылмым тунемына.

18.

Таче мемнан дек Эстоний гыч йолташем толеш. Тудо Тартушто ила. Тудын лүмжө Урмас. Тудо коло ияш. Тудо университетыште тунемеш. Тудын ачаже инженер. Аваже – туныктышо. Урмас марий йылмым тунемеш. Тудо марла изиш кутыра да лудеш. Ме тудын дене марла да эстонла кутырена.

19.

Вашке мый Венгрийыш каем. Будапештыште мыйын акам ила. Тудын лүмжө Марина. Марийжын лүмжө Янош. Тудо венгр да изиш марла кутыра. Нунын Будапештыште мотор пөртышт да ужар садышт уло. Будапешт пеш мотор ола. Мыланем тиде ола пеш келша.

5. Ушештарымаш

1.

1. коштеш 2. каят 3. вучеда 4. үжеш 5. кутыра 6. тунемам 7. толыт 8. ышта 9. келша 10. улына

2.

1. литературым, университетыште 2. уна-влакым 3. кинош(ко) 4. теңдам 5. Яношлан 6. Йошкар-Олаште, уремыште 7. книга

3.

1. Көн ачаже математикым туныкта? 2. Микалын ачаже мом туныкта? 3. Марий республикыште мыняр район уло? 4. «Рия-Рия» ансамбль концерт дене куш(ко) кая? 5. Ивукын эргыже кушто тунемеш? 6. Серге могай газетын журналистше?

4.

1. лүмем 2. йочашт 3. ватыже 4. кочана 5. үстелет 6. изада 7. унашт-влак/уна-влакышт 8. олада 9. ялет

5.

1. Мыйын изам шуко книга лудеш. 2. Таче кастене тудо эргыж деке кая. 3. Ме университетыште филологий факультетыште финн йылмым тунемына. 4. Таче кастене Сапаевмыт венгр уна-влакым вучат. 5. Серген ватыже шергакан уна-влакым үстел деке үжеш.

6. Эрдене

1.

а) түнем, түнемза; кошт, коштса; тол, толза; луд, лудса; үж, үжса; кын'ел, кын'елза; коч, кочса; муш, мушса; шич, шичса; шул, шулза; нал, налза

б) иле, илыза; ыште, ыштыза; туныкто, туныктыза; кутыро, кутырыза; кай/кае, кайыза; келше, келшыза; вучо, вучыза; пого, погыза; полшо, полшыза; пытаре, пытарыза

2.

1. кын'елза 2. шичза 3. полшыза 4. ямдылыза 5. налза

3.

1. тол 2. кын'ел 3. муш 4. шул, ямдыле 5. шич 6. кай/кае 7. код 8. ыште 9. вучо 10. полшо 11. ыштыза 12. кай/кае 13. үж 14. луд 15. пу

4.

1. Кызыт ныл шагат. 2. Мый кандаш шагатат пелылан пашаш каем. 3. Мый куд шагатат пелылан паша гыч толам. 4. Мый латкок шагатлан/пелйүдлан тудым вучем. 5. Ме куд шагатлан кын'елына. 6. Ме шым шагатлан кинош каена. 7. Ме лу минутде шым шагатлан эрдене кочкына. 8. Тудо вич шагатлан пашам пытара 9. Нуно кандаш шагатлан театрыш каят.

5.

1. театрыш(ке), шым шагатлан, кудытат пелылан 2. библиотекеш(ке), индеш шагатат лучко минутлан, индеш шагатлан 3. конференцийыш(ке), лу шагатлан, индешат пелылан

6.

1. Вашкерак 2. сайрак 3. шукырак 4. моторрак

7.

а) 1. – Ивук, тыланет мо күлеш? – Мыланем газет күлеш. – Газетет сумкаште, нал. 2. Ивук, тыланет мо күлеш? – Мыланем ручка ден карандаш күлыт. – Ручка ден карандашет пеналыште, нал.

б) 1. – Ивук, Анук, тыланда мо күлеш? – Мыланна газет күлеш. – Газетда сумкаште, налза. 2. – Ивук, Анук, тыланда мо күлеш? – Мыланна ручка ден карандаш күлыт. – Ручка ден карандашда пеналыште, налза.

8.

1. Эрдене мылам куд шагатлан кын'елаш күлеш. 2. Пашашке мыланна шым шагатат пелылан каяш күлеш. 3. Урокым ышташ үдыремлан полшаш күлеш. 4. Эрла мыланем вич шагатлан кын'елаш күлеш.

9.

1. кын'елаш 2. ышташ 3. каяш 4. погаш 5. полшаш

10.

1. Эчан ден Ануш эрдене шым шагатлан кын'елыт. 2. Эрдене йоча-влак шүргыштым мушкыт да кочкаш шинчыт. 3. Серге визытат пелылан паша гыч толеш. 4. Анушым йочасад гыч Серге налеш. 5. Елулан кастене библиотекеш каяш күлеш.

11.

кын'елеш, ышта, кая, мушкеш, пога, шулеш, ямдыла, шинчеш, кая, толеш, лудеш

12.

кын'ел; кын'елам; шүргетым; полшо; шул; совлам, күзым; кочкаш

13.

шагатлан, Шүргемым, газетым, Мыйын, статьям, Газетыште, газетыш(ке), мыланем, пашаш(ке), Пашаш(ке)

14.

1. кандаш шагат 2. кандаш шагатат лучко (латвич) минут 3. кандашат пеле 4. Лучко (латвич) минутде лу 5. латкок шагат/кечывал 6. латкок шагат/коло ныл шагат/пелйүд

15.

Мый 7 (шым) шагатлан кын'елам. Вара шүргым мушкам да кочкаш шинчам. 7:30 (шым шагатат пелылан) пашаш каем. Мыйын пашам мыланем келша. Кастене мый библиотекеш каем, книгама налам да индеш шагат марте лудам.

7. Рушарня

1.

1. А мый ом вашке. 2. А мый ом возо. 3. А мый ом вучо. 4. А мый ом келше. 5. А мый ом код. 6. А мый пашам ом ыште. 7. А мый ом йöрате. 8. А мый ом каналте.

2.

1. Ме пашаш вашкена. А ме огына/она вашке. 2. Ме серышым возена. А ме огына/она возо. 3. Ме тыйым вучена. А ме огына/она вучо. 4. Ме тый денет келшена. А ме огына/она келше. 5. Ме кодына. А ме огына/она код. 6. Ме шуматкечын пашам ыштена. А ме пашам огына/она ыште. 7. Ме ече дене мунчалташ йöратена. А ме огына/она йöрате. 8. Ме изиш каналтена. А ме огына/она каналте.

3.

а) 1. Уке, ом вучо. 2. Уке, ом кай/кае. 3. Уке, ом келше. 4. Уке, ом код. 5. Уке, ом коч. 6. Уке, ом кутыро. 7. Уке, инженер омыл.

б) 1. Уке, огеш/ок кутыро. 2. Уке, огеш/ок кошт. 3. Уке, пашам огеш/ок ыште. 4. Уке, огеш/ок тол. 5. Уке, огеш/ок кай/кае. 6. Уке, огеш/ок лум. 7. Уке, врач огыл.

с) 1. Уке, огыт вашке. 2. Уке, огыт кай/кае. 3. Уке, огыт кошт. 4. Уке, сайын огыт иле. 5. Уке, огыт код. 6. Уке, туныктышо огытыл.

4.

1. Таче игече сай огыл. – The weather is not good today. 2. Таче йўштö огыл. – It is not cold today. 3. Тудо мöнгыштö огыл. – (S)he is not at home. 4. Эчан шуматкечын огыл, рушарнян толеш. – Echan is not coming on Saturday, but on Sunday. 5. Ме изарнян огыл, кугарнян ече дене мунчалтена. – We aren't going skiing on Thursday, but on Friday.

6.

1. Our whole family is going to the stadium. 2. They are doing morning calisthenics with their children. 3. Everybody along with the journalists is going to the rally. 4. The Petrovs are going skiing with their children. 5. Young and old are going to the theater today. 6. In fall, people work in the garden in cities and in villages.

7.

1. шагатлан 2. ийыште/ийын, Тартуш(ко) 3. Вүргечын 4. Телым 5. июньышто 6. Кенжежым 7. Шуматкечын

8.

1. Мый эрдене вич шагатлан кын'елам. 2. Мыйын эргым/эргем армий гыч ноябрьыште толеш. 3. Унамым шым шагатлан вучем. 4. Эчукын ачаже Москошко шуматкечын кая. 5. Мыйын марием паша гыч визытат пелылан толеш.

9.

а) Мыняр шагат, мушса, шичса, лумеш, игече, мунчалташ, йöра, огыл

б) шагатлан, улат, омыл, ямдылалт

с) нал, лудат, шинчына, лудына, келша, Келша, лудына

10.

Тый рушарнян мыняр шагатлан кын'елат? Вара тый мом ыштет? Мыняр минут? Телым мом ыштет? Мыняр жап? А кечывал деч вара мом ыштет?

11.

1. I love to go skiing with my friend. 2. The Sapayevs are having visitors from Saransk today. 3. We are not going to Moscow by plane, but by train. 4. Echan will wait for his friend till evening. 5. Does (s)he live with you now? 6. We know the Mari author Yuriy Galyutin. 7. Who are Ivuk and Pötyr talking to?

12.

the newspaper (called) “Mari El”, the children’s journal (called) “Keche”, Sergey’s daughter Anush, the train (called) “Mari El”, A. Pushkin’s poem (entitled) “The Caucasus”

13.

1. Тый таче кинош(ко) кает? – Уке, ом кай/кае, пашам пеш шуко. 2. Кечывал деч вара кум шагатлан мемнан деке тол. 3. Тый ямде улат? Уке, ямде омыл, изиш вучо. 4. Йоча-влак, те таче ече дене мунчалташ каеда? Игече пеш мотор. 5. Шўргетым муш да кочкаш шич. 6. Ёстембаке пого, уна-влак вашке толыт. 7. С. Николаевын «Салика» лўман пьесыже мыланем/мылам келша. 8. Вўргечын Ивановмыт венгр журналист-влакым вучат. 9. Таче йўштў огыл, лум ок лум.

14.

Ме рушарнян каналтена, пашаш огына кай. Телым ешге ече дене мунчалтена. Чыланат ече дене кошташ йўратат. Лу шагат гыч латкок шагат марте мунчалтена. Латкум шагатлан мўнгышкў толына. Кастене театрыш каена.

8. Ануш черле

1.

1. Ит йынгырте! Ида йынгырте! 2. Ит шолто! Ида шолто! 3. Ит сакел! Ида сакел! 4. Ит возо! Ида возо! 5. Ит кын'ел! Ида кын'ел! 6. Ит тол! Ида тол!

2.

ит нал, ида нал; ит коч, ида коч; ит колышт, ида колышт; ит лий, ида лий; ит вучо, ида вучо

3.

1. Тиде книгам ида луд. 2. Таче кастене ида тол. 3. Шочмын урок деч вара ида код. 4. Мыланем ида полшо. 5. Эрдене шым шагатлан ит кын'ел. 6. Тиде рушарнян унадам ида ўж. 7. Айста тиде вереш огына/она шич. 8. Тудым таче ит вучо. 9. Тиде упражненийым ида ыште.

4.

1. ида мале 2. ит йынгырте 3. ида йўктө 4. ит кын'ел 5. ит пого 6. ида кудаш 7. Ида вашке

5.

уремеш, лумеш, йочасадеш, кидеш, йолеш, парняш, ялеш, киндеш, шөреш, ешеш, копаш, вачеш, пёртеш, совлаш, вуеш, касеш, логареш, шинчаш, йылмеш, умшаш

6.

1. Put the book into its place. 2. Let's sit down on the couch and relax a little. 3. Boil this herb in hot water and give it to your daughter to drink three times a day. 4. I like this photo a lot, I will hang it on the wall.

7.

1. Мый диванеш шинчам. 2. Тиде книгам верешыже пышташ күлеш. 3. Тиде портретым пырдыжеш сакаш. 4. Рвезе-влак ялеш кодыт. 5. Рисым шокшо вўдеш шолташ.

8.

1. кочман 2. полшыман 3. ямдылалтман 4. вучыман

9.

1. Таче мыланна университетыш индеш шагатлан толман. 2. Изи йоча-влаклан урокым ышташ полшыман. 3. Тиде эмым кечеш кум гана йўктыман. 4. Ача-авам колыштман. 5. Кечеш ныл гана кочман.

10.

1. возаш, возыман 2. йўман, йўаш 3. йўктыман, йўкташ 4. колышташ, колыштман

11.

1. Mother, we have time; there is no need to rush. 2. Father, how must one write an essay? 3. Till when must one wait for you? 4. Our child is sick: we must call the doctor. 5. One must relax a bit in the afternoon. 6. One must get up at the proper time in the morning. 7. One must go skiing today.

13.

1. Ануш черле. 2. Тудын вуйжо да логарже коршта. 3. Серге поликлиникиш йынгырта да врачым ўжеш. 4. Врач Анушым колыштеш, рецептым воза. 5. Шокшо вўдеш иктаж 15 (латвич) минут наре тўрлө шудым шолтат.

14.

1. коршта 2. шу 3. каем 4. колыштеш, воза 5. каем, налам 6. йўман 7. каем 8. коршто, йошкарге 9. кай/кае

15.

1. пылышем 2. пўет 3. онжо 4. йолна 5. кидда 6. логарышт

17.

Тендан мода коршта?, коршта, уло, почса, ончем, йошкарге, ангине, рецептым, толза

18.

Мый черле улам. Пашаш ом кай. Врачлан йынгыртом да тудым ўжам. Врач латик шагатлан толеш. Тудо мыйым колыштеш да рецептым воза. Вара аптекыш каем да эмым налам. Тиде эмым кечеш ныл гана йўман. Кум кече гыч адак поликлиникиш каем.

19.

Таче мый поликлиникиш каем. Мыйын вуем да логарем коршта. Изиш температуржат уло. Врач пашаш кандаш шагатлан толеш. Тудо мыйым онча, колыштеш, рецептым воза, канашым пуа. Кум кече гыч врач дек адак толман.

9. Идалык жап

1.

лудын, кодын, коден, кутырен, коштын, койын, толын, тунем(ын), каен, йөрәтен, каналтен, ямдылен, ыштен, возен, кын'ел(ын), кочкын, вучен, пуэн, ўжын, мушкын, шинчын, шинчен, мален, ойыртегалт(ын), илен, йынгыртен, ужарген, пытарен

2.

1. полшен керташ 2. ямдылен керташ 3. пытарен керташ 4. толын керташ 5. вучен керташ 6. налын керташ 7. каналтен керташ 8. чыла вере мален керташ

3.

1. ончен 2. лудын 3. ыштен 4. вучен 5. полшен 6. кочкын

4.

a) – Уке, тудат полшен ок/огеш керт, жапше уке. – Уке, мый тыйым вучен ом керт, жапем уке. – Уке, Сергеат вучен ок/огеш керт, жапше уке. b) – Уке, нунат огыт керт, йолышт коршта. c) – Уке, огыт керт, нунат черле улыт. d) – Уке, мыят ом керт, мыланемат университетыш кайыман.

5.

1. Уке, кечывалым мален она/огына керт. 2. Уке, тыйым кас марте вучен ом керт. 3. Уке, тыланет марий йылмым туныктен ом керт. 4. Уке, тиде черле кайык чонештен ок/огеш керт. 5. Уке, таче кастане тыланет йынгыртен ом керт. 6. Уке, Эчан рушарнян театрыш каен ок/огеш керт. 7. Уке, тиде предложенийым руш йылмыш кусарен ом керт.

6.

1. Мый тыланет/тылат полшен кертам. 2. Таче кастане тудо толын ок/огеш керт. 3. Ме тендам туныктен огына/она керт, ме финн йылмым огына/она пале. 4. Нуно тиде пашам рушарнян пытарен кертыт. 5. Мый тудым йөрәтен ом керт, тудо поро огыл. 6. Те изиш каналтен кертыда.

7.

кочкын шинчаш 'to sit and eat', вучен шинчаш 'to sit and wait', мален кияш 'to lie sleeping', мален шинчаш 'to sit sleeping', ырыктен кочкаш 'to warm up and eat', шинчен каналташ 'to sit and relax'

8.

1. (S)he will not finish studying at the university this year. 2. What are you doing? We are sitting and eating. 3. What are you doing here? I am sitting and waiting for you. 4. Why are you lying around and sleeping so much? Get up! 5. The little girl is sitting and sleeping in her mother's arms. 6. We will not invite him/her.

9.

1. Шўжаретлан шўрым шолтен йўктө. 2. Ачат толын пура. 3. Мый изиш шинчен каналтем. 4. Мыйын кочмем шуэш, шўрым ырыктен кочкам.

10.

1. Invite your friend, (s)he can help us. 2. 'My father will bring me many books from town,' says little Roza. 3. Read through this exercise. 4. I have to talk to Echan. 5. One can learn a lot by reading books. 6. Pötyr's younger brother, having taken his bag, goes outside.

11.

1. Пашамым вич шагатлан ыштен пытарем. 2. Ме куд шагатлан мален кын'елына. 3. Йываным ужын, Ануш йошкарген кая. 4. Серге эргыжлан пөлекым налын толеш.

12.

1. Кайык-влак шыжым шокшо элыш чонештен каят. 2. Серге, редактор дене кутырен нал. 3. Мыланем пален налаш күлеш, мыняр шагатлан Моско гыч поезд толеш. 4. Тиде почеламутым лудын лекса да тунемза. 5. Эрдене те мыняр шагатлан мален кын'елыда? 6. Тиде ийыште Йыванын эргыже школым тунем пытара.

13.

кечыла, рвезыла, изи үдырла, мардежла, изила, черлыла

14.

черлыла койыда, коршта, Вуйна пеш коршта, авамла ~ аванала коеш

15.

1. We read a lot in Russian, German, and Mari. 2. I speak a little Hungarian. 3. This little girl works like an adult. 4. My son, why are you crying like a little child?

16.

1. Кагаз самолёт кайыкла чонештен кая. – The paper plane flies off like a bird. 2. Мыйын шольым/шол'ем мардежла эртен кая. – My little brother shoots by like the wind. 3. Телым мланде мамык төшакла коеш. – In winter, the ground looks like a feather bed. 4. Шошым кече тулшолла йошкарген лектеш. – In spring, the sun comes up red like a hot coal.

17.

1. Йошкар-Олаште 2. школыш(ко) 3. йочаштым 4. ешге 5. диванеш 6. акамла 7. Сашан, университетыште

18.

1. Trees are white in winter and green in summer. 2. I do not like white flowers. 3. Green grass grows in the forest. 4. little Anush 5. Anush is little. 6. green tree 7. The tree is green. 8. hot spring 9. Spring is hot.

19.

1. Шем, шеме 2. ошо, Ош 3. йошкар, йошкарге 4. ужарге, Ужар

20.

шокшырак, эн шокшо; чотрак, эн чот; йўштырак, эн йўштö; сайрак, эн сай; шукырак, эн шуко; изирак, эн изи

21.

1. Эчан Ануш деч кугурак. 2. Йошкар-Ола Волжск деч кугурак. 3. Кагаз лум деч ошырак. 4. Кенезым кече йўд деч кужурак. 5. Кичиер Яльчик деч изирак.

22.

1. Кенез теле деч шокшырак. 2. Теле лум шошо лум деч ошырак. 3. Пий пырыс деч кугурак. 4. Кидпарня йолварня деч кужурак.

23.

1. порырак, эн поро 2. кужурак, эн кужу 3. шокшырак, эн шокшо 4. варарак, эн вара 5. шемырак, эн шеме

24.

1. Воспитатель Ануш дене идалык жап нерген кутыра. 2. Идалыкыште ныл идалык жап. 3. Шошо почеш кенеж толеш. 4. Теле деч вара шошо толеш. 5. Ануш телым эн чот йората. 6. Телым лум лумеш. Мланде ош мамык төшакла коеш. Эше телым издер да ече дене мунчалташ лиеш. Телым тудо У ий пайремым йората. Йүштө Кугыза толеш, пөлекым конда. 7. (different possibilities)

25.

1. Йүштө, шокшо 2. Ош 3. шокшо 4. ужарге 5. изи

26.

1. лумеш 2. шула 3. лектеш 4. йүреш 5. чонештен толыт 6. чонештен каят 7. шочеш

27.

1. Шошым игече шокшо. 2. Кенежым чодыраште түрлө саска шочеш. 3. Телым мый ече дене мунчалтем. 4. Йүр шыжым чүчкыдын йүреш. 5. Кече шыжым/телым шагал ырыкта. 6. (for example) Чүчкыдын. / Уке, мый йонылыш ом лий. 7. Теле кече шошо кече деч күчык/күчыкрак. 8. (for example) Келша. / Ок келше. 9. Йүштө Кугыза толеш, пөлекым конда. 10. Йүштө мардеж шыжым, телым пуа.

28.

У ий пайремым, Йүштө Кугызам, Йүштө Кугызалан, почеламутым, йоча-влаклан, пөлекым

29.

1. ден, нерген 2. гыч 3. гыч, марте 4. дек(е) 5. деч вара 6. гыч 7. марте 8. деч

30.

Идалыкыште ныл жап: шошо, кенеж, шыже, теле. Шошым мый йоратем. Шошым кече сайын ырыкта. Лум шула, пушенге-влак ужаргат, кайык-влак чонештен толыт. Мый кайыкым колышташ йоратем. Могай мотор жап!

10. Ушештарымаш

1.

кын'ел, пого, муш, шич, ямдылалт

2.

1. Поезд Москош кунам кая, пален налза! 2. Вёдырым мёнгышкө ўжын толза! 3. Тиде йомакым лудын лекса! 4. Туныктышо дене кутырен налза! 5. Шўрым ырыктен кочса! 6. Ола гыч книгам налын толза!

3.

1. Ом йў. 2. Огына/Она тунем. 3. Ом пого. 4. Ом колышт. 5. Огына/Она кай/кае. 6. Огына/она муш. 7. Ом полшо.

4.

1. деч вара 2. дек(е) 3. марте 4. дене, нерген, марте 5. марте 6. деч вара

5.

Таче мотор теле кече. Лум лумеш, мланде ош мамык төшакла коеш. Йоча-влак ече дене мунчалташ каят. А Айвика мунчалташ ок кай. Тудо черле. Тудын вуйжо, логарже коршта. Айвика мёнгыштө кодеш. Ачаже врачым ўжеш. Врач толеш, рецептым воза. Айвикан ачаже эмым налаш кая.

11. Эчан кевытыш кая

1.

1. илынем, илынет, илынеже, илынена, илынеда, илынешт; ынем иле, ынет иле, ынеж иле, ынена иле, ынеда иле, ынешт иле 2. колыштнем, колыштнет, колыштнеже, колыштнена, колыштнеда, колыштнешт; ынем колышт, ынет колышт, ынеж колышт, ынена колышт, ынеда колышт, ынешт колышт

2.

1. Тудо редакцийыште пашам ыштынеже. 2. Йоча-влак рушарнян театрыш ынешт кай/кае. 3. Тый ялыште илынет мо? 4. Нуно кечывал деч вара ик шагат каналтынешт. 5. Тый молан кастене школышто коднет? 6. Тудо могай оперым колыштнеже? 7. Ануш, мом кочнет? 8. Мый шым шагатлан ынем кын'ел. 9. Мый А. Платоновын «Чевенгур» лүман романжым луднем. 10. Йоча-влак кас марте мунчалтынешт.

3.

1. Мый библиотекеште мутерым налнем. 2. Ме тунуктышылан полшынена. 3. Вуем коршта. 4. Шыл когыльым ыштынем. 5. Петян ватыже черле. 6. Мылам/мыланем ложаш күлеш. 7. Шыдан ложаш дене команмелнам күэштнем. 8. Тыште йүштө. 9. Нуно у пörтым налнешт. 10. Тудо олмам висынеже. 11. Тудын оксаже уке. 12. Шольыжо изаж деч мутерым йоднеже. 13. Шүжарем кевытыш коштеш. 14. Ме 11 (латик) шагатлан пазарышке каена. 15. Пазарыште шылым, киндым, муным налнем. 16. Паренге пазарыште шулдырак. 17. Олма телым шергырак. 18. Таче шоган 18 (латкандаш) тенгем шога.

4.

а) команмелнам кочнем, кочнет, команмелнам кочнем, мом кочнеда, команмелнам кочнена

б) муным налнем, налнеже, муным налнеже, мом налнешт, муным налнешт, налнеда, муным налнена

с) серышым возынем, ыштынеже, серышым возынеже, мом ыштынет, серышым возынем, ыштынеда, серышым возынена

5.

1. Таче мыйын шочмо кечем. 2. Йолташем-влакым үжнем. 3. Шыл когыльым күэштнем. 4. Ёдырем мылам/мыланем полшынеже. 5. Тудо ойла: «Авай, тылат/тыланет полшынем. Мый изи тортым ыштынем.»

6.

1. ошым, ошым 2. Йүштө, шуко 3. ужарге 4. Кугу 5. изи 6. Йошкар 7. ужар, шемым 8. Кугу

7.

1. Серге, билетым налат гын, кинош каена. 2. Шуко лудыда гын, шуко паледа. 3. Эрдене зарядкым ыштеда гын, таза лийыда. 4. Йоча-влак, школышто сайын тунемыда гын, вара университетыштат тунемашда куштылго лиеш. 5. Ануш, тиде эмым йүат гын, вашке паремат.

8.

1. Эрак кын'елыда гын, үстембаке погыза. 2. Тудлан ода/огыда полшо гын, тудо тыланда команмелнам ок күэшт. 3. Жапыштыже ода/огыда тол гын, мый ом вучо. 4. Пашатым пытарет гын, мөнгышкө кай. 5. Ивук йолташемым ок үж гын, мыят ом тол. 6. Кайык-влак шокшо элыш чонештен каят гын, теле толеш. 7. Эрла йүштө ок лий гын, айста ече дене мунчалтена.

9.

1. Эчан кевытыш(ке) кая. 2. Кевытыш каяш тудым аваже йодеш. 3. Елу команмелнам кўэштнеже. 4. Кевыт кандаш шагатлан почылтеш. 5. Эчан кевытыште киндым, муным, ложашым, ўйым, шылым, шўрым, шоганым, олмам налнеже. 6. Пазарыште шере, шопо олмам ўжалат. 7. Шере олмаже 30 (кумло) тенгем шога. 8. Шопо олмаже 20 (коло) тенгем шога. 9. Эчан кум кило олмам налеш. 10. Тудо 80 (кандашле) тенгем тўла.

10.

Тыланет/тылат шуко книгам лудаш верештеш. Тудлан зарядкым ышташ верештеш. Мыланна когылтым кўэшташ верештеш. Тыланда арбузым налаш верештеш. Нунылан шўдў тенгем тўлаш верештеш.

11.

1. Ик кило шыл 250 (кокшўдў витле) тенгем шога. 2. Ик сукыр шем кинде 15 (латвич) тенгем шога. 3. Ик литр шўр 25 (коло вич) тенгем шога. 4. Лу муно 38 (кумло кандаш) тенгем шога. 5. Ик кило ўжар шоган 36 (кумло куд) тенгем шога. 6. Ик кило помидор телым 74 (шымле ныл), кенезым 27 (коло шым) тенгем шога. 7. Ик кугу арбуз 69 (кудло индеш) тенгем шога.

12.

– Олмадам ўжаледа? – Ужалем. Могайжым налнеда: шерым ал'е шопым? – Шерыже пеш шерге, очын'и? – Шерыже 25 (коло вич) тенге, шопыжо 20 (коло) тенге. – Тугеже ик кило шерым да пел кило шопым висыза. – Теве ик килоат пеле. – Чылажлан мынярым тўлыман? – 35 (кумло вич) тенгем.

13.

1. Эрла ўдыремын шочмо кечыже, тудлан велосипедым налнем. 2. Эрла туныктышынан шочмо кечыже, тудлан сылне пўлекым налнена.

14.

– Мылам/мыланем ик сукыр киндым пўыза, пожалуйста. – Шемым ал'е ошым? – Шемым. Шем кинде мош шога? – 13 (латкум) тенгем. – Оксам кушто тўлаш? – Кассыште тўлыза.; – Мылам/мыланем кок кило олмам пўыза. – Йошкаргым ал'е ўжаргым? – Йошкаргым. Кок кило йошкар олма мош шога? – 50 (витле) тенгем. – Оксам кушто тўлаш? – Кассыште тўлыза.

15.

налнет, Авамын (e.g.), пеледышым, шога, тенгем, налам

16.

Таче мый декем уна-влак толыт. Мый кевытыш каем. Мыланем шуко йўрвар кўлеш. Мый киндым, муным, шылым налнем. Пазарышкат кайыман. Тушто паренгым, олмам налам. Вара мўнгышкў каем. Мўнгыштў эше пеш шуко паша уло.

12. Шочмо кече

1.

оласе калык – city people, ялысе илыш – countryside life, уремысе понар – street light, пасусо паша – field work, чодырасе кайык – forest bird, тачысе газет – today's newspaper, йӱдымсӧ йӱр – night rain, кызытсе илыш – contemporary life, тенгечысе шӧр – yesterday's milk

2.

ешан лияш – to found a family, «Марий Эл» лӱман газет – the newspaper (called) “Mari El”, луман кече – snowy day, ватан марий – married man, пиалан илыш – happy life, йӱран кече – rainy day, шуко йочан еш – family with many children, Таче мардежан. – It's windy today., Таче пеш кечан. – It's very sunny today.

3.

1. Do you like life in the countryside? 2. Do you have a family? 3. Do you have yesterday's newspaper? 4. Is your elder brother married? 5. What's the weather like today? Sunny. 6. And in London? Cloudy, rainy, windy.

4.

моторын, ужаргын, йӱштын, черлын, сайын, шокшын, йошкаргын, тӱрлын, порын, тазан, шерын, шергын, шулдын, кугун, тамлын, ошын

5.

1. сайын 2. порын 3. ужаргын 4. йӱштын 5. тамлын 6. шулдын

6.

1. сайынрак 2. тамлынрак 3. шулдынрак 4. ужаргынрак 5. шокшынрак

7.

кӱэштым, кӱэштыч, кӱэште, кӱэштна, кӱэштда, кӱэштыч; нальым, нальыч, нал'е, нална, налда, нальыч; висышым, висышыч, висыш, висышна, висышда, висышт; пуышым, пуышыч, пуыш, пуышна, пуышда, пуышт

8.

1. мый илышым, мый туньктышым, мый ыштышым, мый ӱжым, мый тунемым, мый коштым, мый пӧлеклышым 2. тый кайышыч, тый вучышыч, тый кутырышыч, тый тольыч, тый ыльыч, тый кодыч 3. тудо келшыш, тудо вашкыш, тудо шогыш, тудо лудо, тудо нал'е, тудо кын'ел'е 4. ме ямдылышна, ме шинчышна, ме полшышна, ме мушна, ме кочна, ме нална, ме ыльна 5. те петырышда, те йӧратышда, те каналтышда, те ямдылалтда, те почда, те кудашда 6. нуно малышт, нуно ыльыч, нуно йӱктышт, нуно колыштыч, нуно шинчыч, нуно йӱыч

9.

а) Эчан, эрдене тый мом ыштышыч? Эрдене мый кын'ельым, зарядкым ыштышым, шӱргым мушкым, кочкым да школыш кайышым.

б) Эчан, а кастене тый мом ыштышыч? Кастене мый урокым ыштышым, телевизорым ончышым, Анушлан книгаг лудым.

10.

1. шонышым 2. ончыш 3. саламлышт 4. шична, йӱна 5. пурыш 6. ужалыш 7. кайышт 8. йӱрӧ 9. йошкаргыш, кайыш 10. тольо, колышто, возыш

11.

1. ыльыч, ыльым 2. ыл'е, ыл'е 3. ыльыч, ыльыч 4. ыльда, ыльна

12.

1. Таче ме куд шагатлан кын'елна. 2. Кон'ешне, зарядкым ыштышна. 3. Шүргынам йүштө вүд дене мушна. 4. Эрдене ме шем киндым, үйым, муным кочна. 5. Пашаш шым шагатат пелылан кайышна. 6. Паша гыч вич шагатлан толна. 7. Кастене телевизорым ончышна. 8. Лу шагатлан малаш вочна.

13.

1. Елу деке Зоя тольо. 2. Зоя Елум шочмо кечыж дене саламлыш да тудлан пиал ден тазалыкым тыланыш. 3. Елун шочмо кечыже пеш сайын эртыш. 4. Пеш шукыжак огыл, икмыняр йолташыже, пошкудыжо да родо-влакше. 5. Елу унам когыльо, команмелна дене сийлыш. 6. Зоялан Елун понго колгыльыжат, паренте колгыльыжат келшыш. 7. Зоя эгерчым кочкын ончыш. 8. Зоя эгерчым күэштнеже.

14.

1. Мыйын шочмо кечем – 26-шо (коло кудымшо) ноябрьыште. 2. Шольымын шочмо кечыжлан икмыняр когыльым күэштнем. 3. Команмелнам күэштым. 4. Кочамым үжым. 5. Ачамын шочмо кечыже 17-ше (латшымше) сентябрьыште ыл'е. 6. Аванан шочмо кечыжлан изи тортым күэштна. 7. Шүжаремлан кугу пөлекым пуышым. 8. Ачам чыла йолташыжым үжө.

15.

Dear Nina Ivanovna, I wish you a happy birthday, and wish you much happiness and health.
Your pupil, Olga Smirnova.

16.

1. Тый команмелнам ыштен моштет. Тудо команмелнам ыштен мошта. Ме команмелнам ыштен моштена. Те команмелнам ыштен моштеда. Нуно команмелнам ыштен моштат. 2. Тый сайын возен от мошто. Тудо сайын возен ок/огеш мошто. Ме сайын возен она/огына мошто. Те сайын возен ода/огыда мошто. Нуно сайын возен огыт мошто.

17.

1. Do you know how to make vitamin tea? 2. Can this bird fly? 3. Can you read German? 4. Can they sing? 5. What do you know how to do? 6. What don't you know how to do?

18.

1. Ме марла возен моштена. 2. Мый команмелнам күэштын моштем. 3. Тый эстонла лудын моштет? 4. Ме чувашла кутырен огына/она мошто. 5. Тудо чонештен ок/огеш мошто. 6. Нуно эгерчым күэштын огыт мошто.

19.

Мыйын Серге йолташемын тенгече шочмо кечыже ыл'е. Тудын деке родо-влакышт тольыч. Нуно тудым шокшын саламлышт, сай тазалыкым тыланышт. Аваж ден ачаже телевизорым пөлеклышт. Кочаже мотор книгаг пуыш. Коваже самоварым пөлеклыш. Сергелан чыла пөлек келшыш.

13. Команмелна

1.

1d: Тиде кочкыш пеш тамле, садлан/садлан көра/сандене мый тудым йөрәтен кочкам. 2e: Мый когыльым күэштнем, садлан/садлан көра/сандене мый ложашым налаш каем. 3a Тиде олма пеш шерге, садлан/садлан көра/сандене мый тудым ом нал. 4b: Тудын таче шочмо кечыже, садлан/садлан көра/сандене тудо команмелнам күэште. 5c: Нунылан эрлалан пашам пытарыман, садлан/садлан көра/сандене нуно пашам кас марте ыштышт.

2.

1c: Елун таче шочмо кечыже, садлан Серге тудлан пеледышым пөлекла. 2f: Мемнан ложашна үке, сандене Эчан кевытыш ложашым налаш кайыш. 3a. Мый эгерчим кузе ышташ ом пале, садлан ковамлан йынгыртем. 4d. Тиде почеламут мыланем ок келше, сандене мый тудым ом түнем. 5b. Тенгече родына тольо, садлан көра ме ешге погынышна. 6g. Ануш пеш черле, садлан аваже пашаш ыш кай. 7e. Таче пеш шокшо, садлан көра Сапаевмыт ялыш ышт кае.

3.

1c. Мылам книга күлеш, садлан мый библиотекеыш каем. 2a. Вачи ече дене мунчалтынеже, сандене тудо эрдене эрак кын'ел'е. 3b. Мемнан йўмына шуэш, садлан ме самоварым шындышна. 4e. Тений чодыраште шуко понго уло, садлан көра нуно чодыраш кайышт. 5d. Мыйын таксилан оксам ыш сите, садлан йолын каяш вереште.

4.

күэште, ончалде, почде, шоныде, шогыде, сийлыде, шолде, пурыде, йўде, кочде, моштыде, кайыде, тамлен налде, кочкын ончыде, пуыде, пыштыде, шындыде, толде, пытарыде, тўналде

5.

1. You can't learn to swim without going into the water. 2. Don't go forward without looking back. 3. Without seeing people, you will not see life. 4. Without trying it, you can't know what the food tastes like. 5. Don't be happy before you finish your work.

6.

1. йўде 2. кочде 3. сийлыде 4. пашам ыштыде 5. налде 6. йўде 7. пытарыде

7.

1. мушде 2. кудашде 3. ойлыде 4. саламлыде 5. ыштыде

8.

1. Тый шўрым шыч нал. Тудо шўрым ыш нал. Ме шўрым ышна нал. Те шўрым ышда нал. Нуно шўрым ышт нал. 2. Тый театрыш шыч кай. Тудо театрыш ыш кай. Ме театрыш ышна кай. Те театрыш ышда кай. Нуно театрыш ышт кай.

9.

1. Мый тенгече эгерчым шым кўэшт. 2. Кочам шылым ыш нал. 3. Ме чодыраште шуко понгым ышна пого. 4. Эчанлан кугу кол ыш верешт. 5. Туныктышо Эчаным урокышто ыш йод. 6. Тудо йолташыжым ыш саламле. 7. Зоя когыльым ыш коч. 8. Тудын кангашыже мыланем ыш келше. 9. Кочат кастене ыш тол. 10. Йоча йолжым йўштö вўд дене ыш муш. 11. Ме пашанам жапыштыже ышна пыtare.

10.

а) ыш пыtare, пытарышда, ышна пыtare, пытарышт, ышт пыtare б) шым ончо, ончыш, ыш ончо, ышт ончо

11.

1. Тудо когыльым кўэштын ок мошто. 2. Ме нуным ышна уж. 3. Мый тенгече черле ылым. 4. Тудо мыйын йолташем огыл. 5. Тудо таче школыш ыш тол.

12.

1. Уке, шым луд, кенгежым лудам. 2. Уке, шым возо, эрла возем. 3. Уке, шым нал, шочмын налам. 4. Уке, шым коч, кастене кочкам.

13.

шым луд, шым ямдылалт, шым кай, шым пого.

14.

- Те книгаг ышда нал? – Уке, шым нал. Уке, ышна нал.
- Те текстым ышда луд? – Уке, шым луд. Уке, ышна луд.
- Те уроклан ышда ямдылалт? – Уке, шым ямдылалт. Уке, ышна ямдылалт.
- Те пашашке ышда кай? – Уке, шым кай. Уке, ышна кай.
- Те понгым ышда пого? – Уке, шым пого. Уке, ышна пого.

15.

1. Тудо мылам/мыланем ыш полшо. 2. Тудо кечывал кочкышым ыш ямдыле. 3. Тудо кевытыш ыш кай. 4. Тудо киндым ыш нал. 5. Тудо когыльым ыш кўэшт. 6. Тудо понгым ыш пого. 7. Тудо совлам ыш муш.

16.

Авам таче команмелнам кўэштнеже. Тудын сай рецептше уло. Тиде рецепт почеш тудлан шўльö ложашым, ўмбалым, кўчымö торыкым, муным налман. Команмелналан кум тўрлö руаш кўлеш. Руаш гыч кум комым ыштат. Команмелнам кўэшташ шуко жап кўлеш.

14. Марий-влак мом кочкыт?

1.

шолтышо, налше, шогышо, ужалыше, саламлыше, лудшо, возышо, тунуктышо, йоратыше, келшыше, колыштшо, малыше, пұышо, шочшо, ыштыше, тўналше

2.

1. шолаш пұрышо вўд 2. шуко кутыраш йоратыше ен 3. мыланем келшыше йолташ 4. эрдене эрак кын'елше ўдыр 5. ўстелтўрыштў шинчыше уна 6. шўргым мушшо йоча 7. пашаш вашкыше тунуктышо 8. ужаргаш тўналше пушенге

3.

шинчалтыме, йоратыме, кўэштме, лудмо, келшыме, возымо, шочмо, ямдылыме, почмо, налме, шолтымо, тўналме

4.

1. Уке, тергыме огыл. 2. Уке, шолтымо огыл. 3. Уке, кўэштме огыл. 4. Уке, почмо огыл. 5. Уке, возымо огыл. 6. Уке, налме огыл.

5.

а) – Журналыште мом возымо? – Шуко онай статьям возымо.

б) – В. Колумбын произведенийжым могай йылмыш кусарыме? – Венгр, н'емыч да моло йылмышкат. – А руш йылмыш кусарыме? – Кусарыме.

6.

1. dear friend 2. boiled water 3. the present bought 4. the time anticipated 5. the book read 6. the path walked down 7. the word heard 8. pleased friend 9. written letter 10. the present given 11. baked pancake 12. the work prepared 13. the open store 14. the cucumbers gathered

7.

1. кўэштме 2. лудшо 3. ўжмў 4. илыме 5. шолтымо 6. чонештыше 7. ыштыме

8.

1. Мыйын ече дене мунчалтымем шуэш. Мыйын ече дене мунчалтымем ок шу. 2. Тыйын серышым возымет шуэш. Тыйын серышым возымет ок шу. 3. Тудын книгаг лудмыжо шуэш. Тудын книгаг лудмыжо ок шу. 4. Мемнан кинош кайымына шуэш. Мемнан кинош кайымына ок шу. 5. Тендан радиом колыштмыда шуэш. Тендан радиом колыштмыда ок шу. 6. Нунын мўнгыштў шинчымышт шуэш. Нунын мўнгыштў шинчымышт ок шу. 7. Тунуктышын тудын дене кутырымыжо шуэш. Тунуктышын тудын дене кутырымыжо ок шу. 8. Эчанын тудым вучымыжо шуэш. Тудым вучымыжо ок шу. 9. Рвезе-влакын эрдене эрак кын'елмышт шуэш. Рвезе-влакын эрдене эрак кын'елмышт ок шу.

9.

1. Тый ялеш шочынат. Тудо ялеш шочын. Ме ялеш шочынна. Те ялеш шочында. Нуно ялеш шочыныт. 2. Тый шўрым шинчалтенат. Тудо шўрым шинчалтен. Ме шўрым шинчалтенна. Те шўрым шинчалтенда. Нуно шўрым шинчалтеныт.

10.

Кочам ялыште илен. Тудо школышто пашам ыштен, шке пашажым йоратен. Чылан мыйын кочам пагаленыт.

11.

1. Мичу библиотекеш каен. Тудо тушто книгаг налын. 2. Елу родыжым шке декше ўжын. Тудо тамле понго шўрым шолтен. 3. Эчан школышто сайын тунемын. 4. Кок арняште лум шулен. 5. Ўдыр рушарнян ече дене мунчалтен.

12.

1. кочкын 2. налынам 3. тўлен 4. верештын 5. онченна 6. каен

13.

1. Мый лугенам. 2. Мый монденам. 3. Мый шолтенам. 4. Мый кўэштынам. 5. Мый кудашынам. 6. Мый почынам. 7. Мый кочкынам.

14.

1. Руашым ида луго. Ме лугенна. 2. Конгам ончалаш ида мондо. Ме монденна. 3. Вўдым ида шолто. Ме шолтенна. 4. Таче мелнам ида кўэшт. Ме кўэштынна. 5. Пальтодам ида кудаш. Ме кудашынна. 6. Окнам ида поч. Ме почынна. 7. Киндым ида коч. Ме кочкынна.

15.

а) Миенам, онченам, келшен, келшен б) ўжынам, кўэштын, кўэштын

16.

1. Тый тиде книгаг налын отыл. Тудо тиде книгаг налын огыл. Ме тиде книгаг налын огынал/онал. Те тиде книгаг налын огыдал/одал. Нуно тиде книгаг налын огытыл. 2. Тый тиде пашам терген отыл. Тудо тиде пашам терген огыл. Ме тиде пашам терген огынал/онал. Те тиде пашам терген огыдал/одал. Нуно тиде пашам терген огытыл.

17.

1. Мый тудым таче ўжын омыл. 2. Ме тидын нерген кутырен огынал/онал. 3. Йолташем мыйым шочмо кечем дене саламлен огыл. 4. Тенгече йўр йўрын огыл. 5. Пошкудо мыланем сай канашым пуэн огыл. 6. Тый пашатым пытарен отыл. 7. Мый шольымлан урокым ышташ полшен омыл.

18.

- а) кутырен омыл, ўжын омыл
- б) кочкын омыл, шуын огыл
- в) кучен онал/огыдал, чўнген огыл
- д) миен омыл, лийын огыл.

19.

1. Молан тый колым кучен отыл? 2. Молан тый Эчан дене урок нерген кутырен отыл? 3. Молан тый книгаг верышкыже пыштен отыл? 4. Молан тый жапыште пўртылын отыл? 5. Молан тый шольычым/шол'етым ўжын отыл?

20.

1. Молан тый упражнениым ыштен отыл? 2. Молан тый текстым лудын отыл? 3. Молан тый сочинениым возен отыл? 4. Молан тый уроклан ямдылалтын отыл? 5. Молан тый йолташетлан полшен отыл?

21.

1. Тый тудым кунамсек палет? – Ожнысек. 2. Те кунамсек пашам ыштеда? – Эрденысек. 3. Те кунамсек унам вучеда? – Тенгечсек.

22.

1. The Sapayevs worked in the garden all day long. 2. Osyp is very happy today: he's catching one fish after another. 3. Mikush's wife is from the Morki District. 4. Miron only likes to talk about the forest. 5. Days were cold all winter long. 5. Rimma waited for her friend all year long.

23.

1. чодыралан 2. коллан 3. понгылан 4. витаминлан 5. парклан

24.

1. Мый паренге когыльым, понго когыльым, подкогыльым, пулашкамуным кочнем.
2. Авам понго шўрым, шыл шўрым, почкалтыш шўрым шолтен.
3. Ме шыжым киярым, ковыштам, понгым шуктынена.

25.

1. Марий калыкын илышыже пўртўс дене кылдалтын. 2. Марий-влак шошым почкалтыш шўрым шолтеныт. 3. Почкалтыш шўр витаминлан поян. 4. Кол да понго шўрым марий-влак кенежым да шыжым кочкиныт. 5. Марий-влак шопо да шинчалтыме кочкишым эре йōратен кочкыт. 6. Шōр да муно дене марий-влак подкогыльым, пулашкамуным, салмамуным, муныдувыртышым, туарам ямдылат. 7. Пайремлан марий вате шемшыдан ал'е шўльō мелнам, команмелнам, тўрлō когыльым, перемечым, эгерчым, ўячам ямдыла. 8. Орўен ватын усталыкшым марий-влак мелнам кўэштме дене тергат.

26.

Марий-влак шошым почкалтыш ал'е шинчаланшудо шўрым кочкыт. Тыгай шўр тазалыклан пайдале. Кол шўрымат нуно йōратен кочкыт. Шыжым да телым ўстембалне шуктымо ковыштам, шинчалтыме киярым ўжаш лиеш. Муно кочкишат чўчкыдын лиеда: подкогыльо, пулашкамуно, салмамуно, муныдувыртыш, туара.

15. Ушештарымаш

1.

1. үжнем 2. йоднем 3. кайынем, тўлынем 4. пурынеже 5. кўэштнеже 6. кайынена

2.

1. Мый туныктышо лийнем. 2. Мый тудлан полшынем. 3. Мый тудлан полшынем. 4. Мый серышым возынем. 5. Мый ечим налнем. 6. Мый изиш каналтынем.

3.

Эчан кевытыш кайыш да тўрлө йөрварым нал'е. Аваже команмелнам кўэште да унам үжө. Уна-влак куд шагатлан тольыч. Елулан пеледышым пөлеклышт. Елу уна-влакым сайын ончыш.

4.

шочын, колен, илен, шочын, тунемын, ыштен, тунемын, возен, тунемын, лийын, кусарен, лектын

5.

-Тый таче эрдене мом кочкыч? – Муным кочкым да кофем йўым. – А кечывалым? – Кечываллан кияр салатым, шыл шўрым, паренгым кочкым. – А каслан? – Пучымышым кочкым да шөрым йўым.

6.

1. шочмо 2. Вучымо 3. Йөратыме 4. почмо 5. Кайыме 6. возымо 7. моштышо

7.

1. Тый В. Колумбын почеламутшым лудынат? 2. Тый кө лийнет? 3. Молан тый пеш эр кын'ельыч/кын'елынат? 4. Тудо кө дене кутыра? 5. Тый кочкыч? 6. Тенгече мыйын вуем корштыш/корштен. 7. Вучымо йолташем ок/огеш тол. 8. Тиде мыйын йөратыме кочкышем. 9. Йыван йоча-влакым шочмо кечыжлан үжө. Йоча-влак кастене тольыч/толыныт. Йыванын аваже тўрлө тамле кочкышым ямдылен. Тудо когыльым, команмелнам кўэштын. Шочмо кече веселан эртыш/эртен.

8.

Ме эрдене торыкым, муным, үй ден киндым кочкына. Чайым да кофем йўына. Кечываллан шўрым ямдылена: шыл шўрым, кол шўрым, ковышта шўрым. Каслан ме кияр дене тамле салатым ыштена, колым йөретен кочкына. Пайремлан когыльым, мелнам кўэштына.

16. Сай увер

1.

1. (S)he does not go anywhere alone. 2. The child did not understand anything. 3. No one saw him/her at school. 4. (S)he never hurries anywhere. 5. Pötyr never helps anyone. 6. (S)he passes by, but never greets anyone.

2.

1. н'имом 2. н'игуш 3. н'имогай 4. н'игөм 5. н'игуш 6. н'имогай 7. н'игө 8. Н'игө 9. н'имом 10. н'игунам

3.

1. Тудо н'имыняр вучен огыл. 2. Ме н'имом умылен онал/огынал. 3. Тидын нерген н'игушто возымо огыл. 4. Тудо н'имогай газетым лудын огыл. 5. Тудо н'имогай йонылышым ыштен огыл. 6. Тудо н'игушто тунемын огыл. 7. Тудо н'игунам ок саламле.

4.

1. воктен(е) 2. воктек(е) 3. воктен(е) 4. воктеч(ын) 5. воктекем

5.

1. үппунем – braid 2. кӱч – nail, fingernail 3. товар – ах 4. орава – wagon 5. шагат – clock, watch 6. пӱрт үмыл – shadow of a house

6.

1. A big birch stands beside my house. 2. Don't look back. 3. What's lying beside your door? 4. A car stopped behind his/her house. 5. There's a forest behind my village. 6. Go beyond the village. 7. A dog is lying behind our house. 8. No one is beside your child. 9. (S)he ran behind the tree. 10. His/her head appears from behind the tree. 11. There is a park behind our kindergarten.

7.

1. You can cut off a dog's tail, but it won't turn into a sheep. 2. A mother might scold, but she scolds with love. 3. Even if you pound water in a mortar, it will remain water. 4. Even if the current is strong, a fish can swim against it. 5. Even if you have a lot of fingers, you don't want to chop any off.

8.

1f: Ануш изи гынат, лудын кертеш.

2d: Кочай сай уверым налын гынат, йывыртен огыл.

3b: Игече йӱран гынат, чодыраш каена.

4e: Йоча черле ыл'е гынат, школыш кайыш.

5a: Эчан кол кучымо үзгарым кужу жап кычал'е гынат, муын ыш керт.

6c: Елу кече мучко пашажым ыштыш гынат, ыштен ыш пытаре.

9.

1. Even if it's going to be cold tomorrow, I want to go skiing. 2. Even if (s)he invites me, I will not come. 3. Even if my friend does not come, I want to bake a layered pancake. 4. Even though (s)he is learning Finnish, (s)he can't speak Finnish. 5. Even though it's raining, I'm going to go to the store.

10.

1. Вӱд ал'е йӱштӱ гынат, ме йӱштылаш каена. 2. Тудо тудым үжын огыл гынат, тудо толын. 3. Ме кечыгут пашам ыштышна гынат, пашам ышна пытаре. 4. Шым шагат шуын гынат, тудо ал'е кын'елын огыл.

11.

1. лиймылан 2. умылтарымылан 3. умылтарымыжым 4. кучымым 5. кычалмылан 6. толмыжо 7. йўрмылан 8. налмылан.

12.

1. Елу паша гыч пўртылын огыл. 2. Серге сай уверым конда. 3. Йоча-влак ялышке кайымылан йывыртеныт. 4. Сапаевмыт ялышке каяш ямдылалтыт. 5. Ялыште ковай ден кочай илат. 6. Эчан ден Ануш ялыш кўлеш модышыштым, энгырым налыт. 7. Эчан энгырым кычалеш. 8. Тудо энгырым омса воктене муэш. 9. Серге ачаж ден аважлан йокмам ямдыла.

13.

Таче Серген отпуск тўналеш. Нуно ешге ялыш каят. Йоча-влак пеш йывыртат. Нуно йўштылнешт, чодыраш коштнешт, понгым погынешт, колым кучынешт. Сапаевмыт ялыш каяш ямдылалтыт. Серге коваж ден кочажлан йокмам ямдыла, Ануш модышым пога, Эчан энгырым кычалеш. Тудо тудым омса шенгелне муэш. Вашке нуно чыла поген пытарышт, машинаш пыштышт да тарванен кайышт.

14.

The Clever Dog – Winter is coming. I got out of bed. I look: my mother had found some sort of dog and had brought it in. The dog is lying in the middle of the floor. How big, how big (he is)! It isn't an ordinary dog, but a trained one. We give him food; he doesn't eat. We give him (something) to drink; he doesn't drink.

Maybe, we say, he isn't eating on purpose. He doesn't know us after all. We give him a bone; we give him meat; he still doesn't move. Then my mother shouted out 'Eat!'. That's when the dog started eating.

15.

Эрла мыйын отпускем тўналеш. Мый ялыш кайынем. Тушто йўштылаш, кол кучаш лиеш. Ялыште мыйын шуко йолташем уло. Мый вет ондак ялыште иленам. Туштак школышто тунемынам. Ялыште кочам ден ковам илат. Нуно толмемлан эре йывыртат.

17. Ялысе суртышто

1.

1. мўкшотарыште пашам ыштыме деч вара 2. кастене ушкалым лўштымө годым 3. чывым пукшымо деч ончыч 4. мўкш омарта воктен шогылтмо годым 5. вўдым оптымо деч вара 6. уныкам вучымо годым 7. сад-пакчам ончыктымо деч ончыч 8. чайым йўмө деч вара 9. мелнам кўэштме годым 10. кочкаш шичме деч ончыч

2.

1с. Пашаш кайымыж годым Ивук кевытыш пурыш. – On his way to work, Ivuk went to the store. 2е. Иктаж-көм вучымо годым жап кужун эрта. – Time passes slowly when you are waiting for someone. 3d. Туныктышын умылтарымыж годым Эрик окнаш ончен шинча. – While the teacher is explaining things, Erik is sitting and looking out of the window. 4b. Почтальон толмо годым Зоя пеш йывырта. – Zoya is very happy when the postman comes. 5. Йўр йўрмө годым ме мөнгыштө шинчена ыл'е. – We were sitting at home while it was raining.

3.

1. Мый урокым ыштымем деч вара ече дене мунчалташ каем. 2. Тудо пашам пытарымыже деч вара пөртылеш. 3. Тудо телевизор дене кинон ончымыжо деч вара толеш. 4. Нуно изиш каналтымышт деч вара пашам угыч ышташ тўналыт. 5. Ме кын'елмына деч вара зарядкым ыштена.

4.

1d. Пенсийыш лекме деч ончыч тудо школышто пашам ыштен. 2b. Уныкажым ужмыж годым тудо чот йывыртен. 3a. Мый самырык улмем годым футбол дене пеш сайын модынам. 4h. Радиом колыштмо деч вара мый кочамлан у уверым каласкаленам. 5f. Телефон йынгыртыме годым тый кушто ыльыч? 6с. Ялыште илымына годым ме чўккыдын чодырашке коштынна. 7g. Тудым вучымо годым ме чыла нерген кутырен налынна. 8е. Москош кайыме деч ончыч тудо Йошкар-Олаште илен.

5.

1. мелнам кўэштме деч ончыч 2. фильмым ончымо деч вара 3. кевытым почмо деч ончыч 4. вучымына годым 5. малаш вочмо деч ончыч 6. чайым йўмө деч ончыч 7. чодырам руэн пытарыме деч вара 8. ял гыч пөртылмө деч вара 9. йўштылмө годым 10. колым кучымо деч вара 11. тиде пёртым кычалме годым 12. тиде пёртым мумо деч вара 13. тўлымө годым

6.

1. Тый школышто пашам ыштет ыл'е. Тудо школышто пашам ышта ыл'е. Ме школышто пашам ыштена ыл'е. Те школышто пашам ыштеда ыл'е. Нуно школышто пашам ыштат ыл'е.

2. Тый кажне кечын йўштылат ыл'е. Тудо кажне кечын йўштылеш ыл'е. Ме кажне кечын йўштылына ыл'е. Те кажне кечын йўштылыда ыл'е. Нуно кажне кечын йўштылыт ыл'е.

3. Тый тидым от пале ыл'е. Тудо тидым ок/огеш пале ыл'е. Ме тидым она/огына пале ыл'е. Те тидым ода/огыда пале ыл'е. Нуно тидым огыт пале ыл'е.

4. Тый тунам олаште от иле ыл'е. Тудо тунам олаште ок/огеш иле ыл'е. Ме тунам олаште она/огына иле ыл'е. Те тунам олаште ода/огыда иле ыл'е. Нуно тунам олаште огыт иле ыл'е.

7.

1. кушкыт ыл'е 2. йоратем ыл'е 3. кушкеш ыл'е 4. онча ыл'е 5. лўшта ыл'е 6. йўштылыт ыл'е 7. ыштеда ыл'е

8.

а) Мый колым кучем ыл'е. Тудо книгам лудеш ыл'е. Ме олаште улына ыл'е. Нуно агытаным пукшат ыл'е.

б) Мый малем ыл'е. Тудо урокым ямдыла ыл'е. Тудо серышым воза ыл'е. Нуно ушкалым лўштат ыл'е.

с) Мый пирым ужынам. Ачам маскам ужын. Шўжарем мераным ужын. Изам ден акам рывыжым ужыныт. Ме шоншым ужынна. Ануш урым ужын.

9.

1. An apple never falls far from the tree. 2. An apple can be beautiful on the outside, but have a worm on the inside. 3. Don't go forwards without looking behind you.

10.

1. пўй – tooth 2. ўпкорно – part (hair)

11.

1. мўндырнө 2. ўмбалне 3. мўндыркө 4. ончылно/шенгелне 5. кўргыштө 6. воктене 7. ончыко 8. ўмбаке 9. мўндырчын 10. шенгечын 11. воктене 12. шенгеке 13. шенгелне 14. ончылнем 15. воктеке

12.

1. There is a river ahead of us. 2. Look on the shelf. 3. White snow covers the land. 4. We live far from school. 5. I recognized you from afar. 6. The fishing rod is standing beside the door. 7. Sit down beside me. 8. The bird alighted on top of the birch tree.

13.

How does the second picture differ from the first one? It's a sunny day. There are no clouds. Birds are flying in the sky. The house only has two windows. No chimney can be seen. A pine tree is growing close to the house; flowers are blooming. There are three beehives in front of the house. In the yard, beside the pine tree, there is a pig, a sheep, and a duckling.

14.

1. пукша 2. онча 3. кушкеш 4. шога 5. ыштат 6. лўшта 7. лектеш 8. кочкеш 9. йывыртат 10. пўрдеш 11. лўдеш 12. тўча

15.

1. Ануш кудывечыш кайыш да лудым, комбым ден чывым пукшыш. 2. Сурт кўргыштө паша эре шуко. 3. Коча(й) да кова(й) эрат-касат йол ўмбалне. 4. Кова(й) ушкалым лўшта, вольыкым пукша да мўкшым онча.

16.

Stapan, when did you retire? – I retired this year. – Do you have a lot of free time now that you're retired? – That goes without saying. I don't hurry anywhere early in the morning; I do everything without rushing. – What do you do in your free time? – I read a lot, listen to the radio, watch television. – You're a jack-of-all-trades, aren't you? Now you probably have time to build guslis. – Yes. Before, there was never enough time for this. Now I can devote myself to my favorite work. – And how is your health? – I've got nothing to complain about as regard health. I try to keep myself fit: I do calisthenics, I go skiing in winter, I swim. – Do you also swim in winter. – Yes. That's very healthy.

17.

Эчанын йоча жапше Пўнчерьялыште эртен. Тиде ял – Элнет серыште верлана. Ял пеш мотор да ужарге. Ял лишне кугу лонга чодыра, кумда пасу. Ялыште кызыт шагал калык ила. Шуко ен олаш каен, тыш кенежым каналташ веле толыт.

18. Паша тургым

1.

1. If I had known this, I would have called him/her. 2. If (s)he had not watered them, all the plants would have dried out. 3. If you had not come today, you would not have seen him/her. 4. If (s)he had started the work on Sunday, (s)he would have finished it by today. 5. If Michu had not written a letter, I would not have come.

2.

1. шуко пашам ыштен кертеш ыл'е 2. шуко пашам ыштен ок керт ыл'е 3. вараш кодам ыл'е 4. вараш ом код ыл'е 5. пашам вашкерак пытарем ыл'е 6. кинош она/огына шу ыл'е 7. кокытаным налыда ыл'е

3.

1. Кова деке миен толам ыл'е. 2. Чодыраш понгым погаш каем ыл'е. 3. Кевытыш каем ыл'е. 4. Команмелнам кўэштам ыл'е. 5. Ече дене мунчалтем ыл'е. 6. Кол кучаш каем ыл'е. 7. Ковышта когылым ыштем ыл'е. 8. Театрыш каем ыл'е.

4.

1. мыйын секретарем лиеш ыл'е 2. чодыраште понгым погем ыл'е 3. тылат команмелнам кўэштам ыл'е 4. машинам налам ыл'е 5. тазалыкем сайрак лиеш ыл'е

5.

1. Тудо ондакрак толеш ыл'е гын, тудым ужеш ыл'е. 2. Анна серышым налеш ыл'е гын, пеш йывырта/куана ыл'е. 3. Йоча-влак колым кучат ыл'е гын, кол лемым шолтат ыл'е. 4. Энырым верышкыже/верешыже пыштет ыл'е гын, кас марте от кычал ыл'е. 5. Мый тиде нерген ом пале ыл'е гын, тыланет ом ойло ыл'е. 6. Тудо йўштö вўдым ок йў ыл'е гын, ок черлане ыл'е.

6.

кайымеке, вучымеке, кутырымеке, шичмеке, погымеке, полшымеке, манмеке, колыштмеке, йўктымеке, йўмеке, ырыктымеке, шонымеке, висымеке, шочмеке, миен шумеке, толмеке

7.

1. каналтымеке 2. возен налмеке 3. пöртылмеке 4. ыштымеке 5. сомылымеке.

8.

1. тудо мöнышкыжö пöртыльö 2. телевизорым ончыш 3. зарядкым ыштат 4. ушкалым лўштат 5. тудо почтыш кайыш 6. Эчан тольо

9.

1. After finishing the haymaking, Serge and his family went home. 2. After resting a bit, I want to work. 3. After seeing a movie, we went to a restaurant. 4. After gathering berries, we cooked jam. 5. After going outside, we saw Serge's daughter. 6. After drinking tea, we watched television. 7. When our mother comes, we will go to the theater. 8. After Iruk left, Ivuk came.

10.

1. университетыш толмеке 2. декан дене кутырымеке 3. шудо солымеке 4. паренгым погымеке 5. диктантым тергымеке 6. пенсионыш лекмеке 7. вўд шолаш пурымеке.

11.

1. Пашам тўналмеке, тудым пытараш кўлеш/пытарыман. 2. Черле йочалан витаминан чайым йўктымеке, тудым малаш пышташ кўлеш/пыштыман. 3. Кече лекмеке, кайык-влак мураш тўналыт. 4. Кевыт гыч толмеке, ачатлан пашаш йынгырте. 5. Мөр кўмеке, погаш каена. 6. Вольыкым пукшымеке, уремыш модаш каен кертат. 7. Кўтў толмеке, ушкалым да шорыкым вўташ пурто.

12.

яллаште, суртлаште, верлаште, чодыралаште, уремлаште, олалаште, пўртлаште, энерлаште

13.

1. Чодыралаште могай емыж кушкеш? 2. Марий республикысе энерлаште могай кол ила? 3. Могай исторический жап дене тиде верла кылдалтыныт? 4. Могай олалаште шуко пўртым ыштат? 5. Ёстеллаште мо кия?

14.

1. енат 2. пеледышат 3. кайыкат 4. шўкшудат 5. пылат 6. йолташат

15.

1. ала-кушко – Eleksey put his money somewhere and can't find it by any means. 2. кокла гыч – Not one of us has seen Pötyr. 3. Ала-кушеч кўшыч – A paper plane came flying from somewhere above. 4. Кўшкө – Look up, do you know what that is? 5. ала-кушто – Where is your grandmother? She is somewhere in the garden weeding a bed. 6. Кўшнө – A sky lark is singing above.

16.

song of a lark, forest fruit, main work, sheep herd, cow herd, bird's song, birch sap, poultry, forest bird, the sound of a scythe, village street, housework

17.

1. сылне 2. куанем 3. икшыве-влак 4. пагыт 5. мотор 6. йывыртышым

18.

1. Яллаште шудо солымо пагыт тўналын. 2. Шонго ден икшыве-влак пасушто улыт. 3. Чодырашке шудо солаш каят. 4. Эвайын олыкшо ял деч мўндырнө огыл. 5. Чодыраште куку, турий мурат. 6. Эвай кугыза тўн корным тўналеш. 7. Сапаевмыт кас марте олыкым солен пытареныт. 8. Эвай кугыза Серге ден Елун толмыштлан пеш йывыртен. 9. Коваже ден уныкаже мўнгыштө сурт кокла пашам ыштылыт.

19.

а) Мөр, мўрым, солаш, полшаш

б) Вольыкым, пурто

с) Шудым, шуко уло, огыл, ныл

20.

1. One road leads to all other roads. 2. The road of joy is short; the road of sorrow is long. 3. Kind words warm the heart. 4. (S)he has a tongue of butter, but a heart of stone.

21.

1. Yelu and Echan go to the countryside. 2. The weather changed in the countryside; they can't go swimming. The water is cold. 3. They are lying in the sun. There are beehives close to them. 4. Bees fly around them. They sting. 5. In the evening, they can't sleep. Mice are running around under their bed. 6. The next day they see a snake. They were quite scared of the snake. 7. Later, it started raining. The rain soaked the room. 8. Without staying to the end of their vacation, they went home.

22.

Могай сылне кенеж кече! Кава канде, ик пылат ок кой. Ала-кушто кўшнө турий муру йўк шокта. Кенеж жап – паша тургым пагыт. Ял калык мўкшла пашам ышта: шудым сола, вольыкым онча. Пакчаштат, сурт коклаштат тўрлө пашам ыштыман. Икшыве-влак ача-аваштлан полшат. Ялыште кенежым паша эре шуко.

19. Озанлык вуйлатышым мо тургыжландара?

1.

1. Тудо куралеш улмаш. Те куралыда улмаш. Нуно куралыт улмаш.
2. Тудо ок/огеш пале улмаш. Те ода/огыда пале улмаш. Нуно огыт пале улмаш.
3. Тудо ўда улмаш. Те ўдеда улмаш. Нуно ўдат улмаш.
4. Тудо ок/огеш умыло улмаш. Те ода/огыда умыло улмаш. Нуно огыт умыло улмаш.

2.

1. Те вашмутым пуэда улмаш. 2. Нуно редакцийыште пашам ыштат улмаш. 3. Вуйлатыше-влак пашаш у йӱным пуртат улмаш.

3.

1. Тудо тыште шукертсек ок/огеш иле улмаш. 2. Мемнан озанлыкна почеш ок/огеш код улмаш. 3. Йоча-влак тунам колым огыт кучо улмаш.

4.

вочшаш, ыштышаш, тергышаш, куралшаш, ўдышаш, ўяндышаш, ашнышаш, ситышаш.

5.

work to do, dictation to checked, field to plowed, grain to sow, animal to keep, work that will have to suffice

6.

1f. сольшаш шудо 2с. толшаш уна 3е. йўшаш эм 4h. шолтышаш шўр 5а. ыштышаш паша 6g. шындышаш пушенге 7b. чонышаш пӱрт 8d. тунемшаш почеламут

7.

вуйлаташ (-ем) – to manage, to head; вияндаш (-ем) – to develop, to strengthen; пурташ (-ем) – to bring in, to lead in; ышташ (-ем) – to do; йодаш (-ам) – to ask; кодаш (-ам) – to stay, to remain; кучылташ (-ам) – to use, to utilize, to make use of; лекташ (-ам) – to go, to leave; шонаш (-ем) – to think; ышташ (-ем) – to do; каяш (-ем) – to go, to leave; кучнаш (-ем) – to move, to transfer, to shift; ончаш (-ем) – to look at, to see; ситараш (-ем) – to provide, to secure, to ensure; чоңалташ (-ам) – to be built, to be under construction (< чоңаш (-ем) – to build); уграш (-ем) – to sew

8.

1. кызыт марте 2. кўчык жапыште 3. йол ўмбаке шогалташ (-ем) 4. пытартыш ийлаште 5. паша кумыл 6. тиде шотышто 7. паша вий 8. парня дене шотлен лекташ (-ам) 9. вургем ургымо цех

9.

кумдан, начарын, кўчыкын, лушкыдын, куштылгын, сылнын

10.

1. Evay, do you have enough hay for the cows for this year? – We will try to manage. 2. Why are you doing your work so poorly? – If our manager is bad, the work is bad too. 3. Is this artist widely known? – Yes, he’s known in other countries as well. 4. The farm “New Power” grows stronger every year. The manager invests a lot of effort into strengthening the enterprise. 5. Even if their work productivity is high, they still want to improve it. 6. This person is said to have the right touch (lit. ‘be light-handed’). Whatever (s)he does, (s)he does it easily and well.

11.

1. кўчык 2. кужу/кўчык 3. кўчык, кужу, кужу, кўчык 4. кужу 5. Кужу

12.

1. кучылтеш 2. куштылго 3. тургыжландара 4. тореш

13.

1. шында, шинча 2. пышта, кия 3. саке, кеча 4. шогалте, шого

14.

1. пыште 2. кия 3. сака 4. шога 5. пыштем

15.

Яндаков Иван Иванович кугу озанлыкым вуйлата. Ондак тиде озанлык лушкыдо лийын, а кызыт йол ўмбак шогалын. Иван Иванович у йўным кумдан шарен. Тиде ялозанлык лектышым кугемдаш полшен. Ялыште кызыт кевыт, клуб уло. Кажне озанлыкыш газым пуртымо. Эше у школым чоғаш шонат.

20. Ушештарымаш

1.

1. умылтара ыл'е 2. куана ыл'е 3. куралыт ыл'е 4. лүдам ыл'е 5. сола ыл'е

2.

1. Мутшым палем ыл'е гын, мурем ыл'е. 2. Вүдым жапыштыже оптет ыл'е гын, кушкеш ыл'е. 3. Оксам шуқырак лиеш ыл'е гын, налам ыл'е. 4. Молан шоган йыраным сомылен отыл? – Йүр ок йүр ыл'е гын, сомылем ыл'е. 5. Пурла сереш верланена ыл'е гын, кучена ыл'е.

3.

1. лүдеш улмаш 2. модеш улмаш 3. лүшта улмаш

4.

1. годым 2. деч ончыч 3. дене 4. шотышто 5. нерген 6. деч вара 7. көра

5.

1. тушто 2. ончыко 3. лишычын 4. күшнө 5. йымалне 6. ончылан 7. күшан 8. мүндырнө 9. шенгелне 10. үлыч 11. тышан 12. күшкө

6.

Тенгече ме шочмо ялышкына мийышна. Мемнан ялна сылне Элнет сереш верланен. Элнет серыште түрлө пеледыш кушкеш. Кайык-влак мурат. Мүкш-влак мүйым погат. Пытартыш жапыште мемнан ялна пеш мотор лийын. Ялыште у асфальт корным ыштыме. Кресаньык-влак шуко у мотор пörтым чоненыт. Кажне пörтыш вүдым да газым пуртеныт. Нуно шуко вольыкым ончат, ялозанлыкыште тыршен ыштат.

21. Марий кундем

1.

1. Марий калык 1920-шо ийыште шке автономийжым налын. 2. Марий республик 1936-шо ийыште ышталтын. 3. Марий Элыште 688 686 ег ила. 4. Нунын кокла гыч 290 863 марий улыт. 5. Марий республикын тӱн поянлыкше чодыра. 6. Марий кундемыште 500 утла энер да 200 наре ер уло.

2.

1. Порылык 2. поянлыкше 3. усталыкшым 4. Тазалыкетым 5. чоялыкшым 6. моторлыкшо

3.

1. Школ ваштареш у спортполатым чоненыт. 2. Мардеж ваштареш каяш йӱсӱ. 3. Йӱд ваштареш каяш ит тарване! 4. Шуко калыклан тушман ваштареш кредалаш кӱлын. 5. Тый молан эре ваштареш ойлет?

4.

1. I started going hunting when I was eight. 2. Do you think that the Mari people will continue preserving Mari customs? 3. Mari radio is starting its work. 4. The hunting season is starting soon. 5. Your son will be proud of you.

5.

1. очын'и 2. мутат уке 3. икманаш 4. мутлан

6.

1. His/her life is very difficult. 2. Metri led a difficult life. 3. My suitcase is very heavy, help me lug it. 4. We've overcome the worst (most difficult), I believe. 5. I'm not allowed to carry heavy things.

7.

1. пӱрт гыч пӱртыш 2. курым гыч курымыш 3. ял гыч ялыш 4. паша гыч пашаш 5. ий гыч ийыш

8.

1. Марий Элын рӱдолаже мо? Марий Элын рӱдолаже Йошкар-Ола. 2. Чуваш республикыште мыняр ег ила? Чуваш республикыште 1,2 миллион ег ила. 3. Татарстан Марий Эл деч кугурак? Туге, Татарстан Марий Эл деч кугурак. 4. Могай республик эн кугу? Татарастан эн кугу.

9.

1. меран 2. маска 3. рывыж 4. ур 5. пий 6. шорык 7. пырыс 8. имн'е 9. ушкал

10.

1. маска 2. пире 3. меран 4. ур 5. шоншо

11.

1. рывыж 2. сӱсна 3. пырыс 4. коля 5. маска 6. шордо

22. Йошкар-Ола

1.

1. Марий республикын рӯдолажым 1584-ше ийыште Иван Грозный кугыжан кўштымыж почеш чоненыт. 2. Марий-влак тиде олам Царь-ола ал'е Чарла лўмденыт. 3. Руш-влак тудым *Царёв город на Кокшаге* – Какшан ўмбалне кугыжан олаже – манын лўмденыт. 4. 18-ше кўрым гыч Вознесенский черкым да Пчелин купечын пōртшым палем. 5. 16-шо кўрымышто чыла оралте пу дене ышталтын, а пу оралтым эреак тул пытарен. 6. Кызыт Йошкар-Олаште 260 000 ен ила.

2.

1. ямдылалтыда; ямдыла 2. почылтеш 3. кылдалтын 4. почаш, почылт 5. кучен 6. саламлалтыт 7. маналтеш 8. аралалтын 9. ыштат 10. мушкылташ

3.

1. We're preparing for the exam now. 2. Please prepare supper before we arrive. 3. You have to start looking after your health at an early age. 4. What monuments have been preserved in your city from the 16th century? 5. The store opens at 9. 6. I can't open the bag, help me. 7. The history of our republic is connected with the history of the whole Russian Federation.

4.

1. Тый тиде пашам тўналынат ыл'е. Тудо тиде пашам тўналын ыл'е. Ме тиде пашам тўналынна ыл'е. Те тиде пашам тўналында ыл'е. Нуно тиде пашам тўналыныт ыл'е.

2. Тый тиде йодышым шымлен отыл ыл'е. Тудо тиде йодышым шымлен огыл ыл'е. Ме тиде йодышым шымлен онал/огынал ыл'е. Те тиде йодышым шымлен одал/огыдал ыл'е. Нуно тиде йодышым шымлен огытыл ыл'е.

3. Тый шукыжым рашемденат ыл'е. Тудо шукыжым рашемден ыл'е. Ме шукыжым рашемденна ыл'е. Те шукыжым рашемденда ыл'е. Нуно шукыжым рашемденыт ыл'е.

4. Тый тыге лўмден отыл ыл'е. Тудо тыге лўмден огыл ыл'е. Ме тыге лўмден онал/огынал ыл'е. Те тыге лўмден одал/огыдал ыл'е. Нуно тыге лўмден огытыл ыл'е.

5.

1. лудынам ыл'е: I read Yuksern's novels when I was young, but now I've forgotten everything. 2. возенат ыл'е: What did you write to Ivuk then? He was very sad the day he got the letter. 3. кўнчен ыл'е: Metri dug a well, but it's no longer there. 4. чиктенна ыл'е: We used to dress our children in very light clothes, but they still didn't get sick.

6.

1. ыштенат ыл'е; пашам ыштен омыл ыл'е 2. иленыт ыл'е; илен огытыл ыл'е 3. ыштен ыл'е; ыштен огыл ыл'е

7.

1. Somebody called me in the evening today. 2. Say, is anybody going to the concert? 3. Some kind of bird was singing all night. 4. You need some large amount of money to buy an apartment. 5. Can you give me some rubles?

8.

1. иктаж-кузе 2. ала-кунам 3. иктаж-могай 4. ала-кушко 5. иктаж-мом 6. ала-кушан

9.

1. Айвика ойлыш, пуйто тудо Парижыш миен толын. 2. Ивук каласыш, пуйто тудо шахмат турнирыште икымше верым налын. 3. Мый колынам, пуйто тиде теле пеш йўштō лиеш.

4. Марина серышыштыже возен, пуйто тудо тений марлан лектеш.

5. Ёшанет мо, пуйто мыланна пашадарым кўзыктеныт? 6. Эрик ойлыш, пуйто тудым командировкыш Венгрийыш колтат.

10.

1. кугыжа 2. тул 3. черкыш 4. шымлат 5. кыдалаш школышто 6. сылнештеш 7. тўням
8. тўсан

12.

1. Тиде урем мучко кайыза да вара пурлашке савырныза. 2. Мыланна кўртныгорно вокзалыш 9 шагатлан миен шуаш кўлеш. 3. Университет деке могай автобус кая?
4. Мый тыйым аэропортыш машина дене нангаем. 5. Троллейбус гыч кумшо отановкышто волыза.

13.

1. н'емыччыве 2. көгөрчен 3. корак 4. комбо 5. лудо 6. тумна 7. йўксö 8. чыве

23. Акпарс кундемыште

1.

погышыла, погышемла, погышетла, погышыжла, погышыштла;
налшыла, налшемла, налшетла, налшыжла, налшыштла;
кычалшыла, кычалшемла, кычалшетла, кычалшыжла, кычалшыштла;
пурышыла, пурышемла, пурышетла, пурышыжла, пурышыштла

2.

1. On her way home from the cinema, Rita met her girlfriend. 2. We went to the café on our way to the institute 3. When walking past the old tree, Kolya saw a snake. 4. While picking wild strawberries, Vitya saw a hare. 5. My grandfather fell asleep reading the newspaper.

3.

1. Кино гыч толмыж годем Рита йолташ ўдыржым вашлие. 2. Институтыш кайымына годем ме кафеш пурышна. 3. Тошто пушенге воктен эртен кайымыж годем Коля кишкым ўжо. 4. Чодыраште сн'егым погымыж годем Витя мераным ўжо. 5. Газетым лудмыж годем кочам мален колтыш.

4.

1. Пашаш кайышемла, Анушым ўжым. 2. Паша гыч толшемла, кевытыш пурышым. 3. Пўртыш пурышыжла, тудо эргыжым ўжо. 4. Теплоход дене кайымым годем Озаным ўжым. 5. Спектакльым ончымым годем йочам нерген шоненам.

5.

1. солымыж годем 2. ончымына годем/ончышыла, 3. вучымышт годем/вучышыштла, 4. йўрмў годем 5. возымыж годем/возышыла,

6.

1. – Why did you go to Bashkortostan? – I went to Bashkortostan to study the customs of the Bashkortostan Maris. 2. – Why did you go to the neighboring village? – We went to help our old grandmother. 3. – Why did you come here? – I came to see my friend. 4. – Why did Valya go to Kazan by taxi? – He went to get there faster.

7.

1b: Уста мастарын ыштымыжым иквереш чумыраш манын, тиде олаш тоштерым почмо.

2d: Этнографий тоштерым ужаш манын, Чыкмаш миен коштна.

3a: Эрыкым налаш манын, шуко кредалаш верештын.

4e: Руш кугыжанышыш ушнаш шонымо нерген каласаш манын, Акпарс шке йолташыже-влак дене Москошко миен.

5c: Эстонийыш миен толаш манын, турпутёвкым нальым.

8.

1. Echan got up early in the morning to go fishing. 2. Nina bought flour to bake pancakes. 3. I'll go the countryside on Sunday to help my grandfather. 4. I bought my little brother an ABC book in order to teach him to read. 5. Vasli went to the library to get a book about Akpars. 6. We went to the forest to collect mushrooms. 7. Yelu went to the shopping center to get New Year's presents.

9.

1. We didn't only see a windmill, we saw different things too. 2. Not only Charla was established in the sixteenth century, other cities were too. 3. (S)he didn't only write an essay, (s)he also made a painting of the city. 4. Not only N. Radishchev passed by Chykma/Kozmodemyansk, A. Pushkin did too. 5. Not only the pictures of I. Levitan can be seen in the museum, those of K. Bryullov can be as well. 6. The Lithuanian artist Čiurlionis not only painted, he wrote music as well. 7. Iruk's friend can not only sing, (s)he can dance too. 8. Ivan Petrovich and his son don't only go swimming in summer, they go in winter as well. 9. I not only love red flowers, I love white and blue ones as well. 10. Echan isn't only inviting me to his birthday, he's inviting you too.

10.

1. Уке, марий кундемыш турист-влак мемнан эл гыч веле огыл, йот элла гычат толыт. 2. Уке, Озангыш мый поезд дене веле огыл, автобус денат коштам. 3. Уке, мый татарла веле огыл, чувашлат кутырем. 4. Уке, тудо йылмым веле огыл, этнографийымат шымла. 5. Уке, 18-ше курым гыч Вознесенский черке веле огыл, Пчелин купечын портшат аралалт кодын. 6. Уке, Марий республикыште марий-влак веле огыл, руш-влакат, татар-влакат, удмурт-влакат, чуваш-влакат илат.

11.

1. кугыжа 2. шонаш (-ем) 3. шарнаш (-ем) 4. ойго 5. шўм 6. негызлаш (-ем) < негыз 7. кумыл 8. мотор 9. манаш (-ам) 10. сылне

12.

1. неле 2. мотор/сылне 3. уста 4. сылнешташ (-ам) 5. мланде 6. ожнысек 7. керташ (-ам) 8. ий 9. йоча

14.

1. мўкш 2. кишке 3. лыве 4. шыҥа 5. ұжава 6. карме 7. шудышырчык 8. кол

24. Марий-влак Пошкырт кундемыште

1.

1. Тый тидым шке палет. 2. Мыланем полыш ок күл, мый тиде пашам шке ыштем.
3. Йоча шке лудын кертеш. 4. Ме шке билетым налына. 5. Аваже шке кевытыш кайыш.
6. Марина тувырым шке урген. 7. Ачам шке пörтым чонен.

2.

1. шкеныштым 2. шкаланем 3. шкаланышт 4. шкенам 5 шкаланет 6. шкаланже
7. шкемым 8. шкаланна

3.

1. Vasliy gave his girlfriend flowers. 2. I love my work. 3. If you don't like your work, find something else. 4. (S)he calls his/her friend often. 5. We won't forget our school. 6. You had to endure many hardships in your life. 7. Don't you have a head of your own? 8. They have no car of their own.

4.

1. икте-весышт 2. икте-весыштым 3. икте-весым 4. Икте-весым 5. Икте-весын
6. икте-весылан

5.

1. Тидым тый шке ыште. 2. Ануш ден Павыл икте-весым йöратат. 3. Нуно икте-весе дек унала коштыт. 4. Нуно икте-весылан кажне кечын СМС-ым возат. 5. Пошкудо-влак икте-весылан полшат. 6. Елу шкеж нерген күчыкын каласкалыш. 7. Марий-влак шке йўлаштым аралат. 8. Те икте-веседам умыледа?

6.

1. латкум латнымше 2. шым түжемше 3. визымше курымышто 4. шымытат пеле
5. латныл тичмашат ик кумшо 6. колымшо-коло икымше курымлаште 7. шымлымше ийлаште 8. түжем индешшўдö визымше ийыште

7.

1. What are you seeing at the theater today? 2. The students are going to the museum to see a new exhibition. 3. Marina is not working, she's looking after her baby. 4. The window faces the street. 5. The sun has been shining since morning today. 6. Take a look at this book! 7. Try the layered pancake!

8.

1. куэ 2. ваштар 3. кож 4. олмапу

25. Ушештарымаш

1.

1. миен ыл'е 2. ужын омыл ыл'е 3. лудынам ыл'е 4. возенам ыл'е 5. лектыныт ыл'е

2.

1. кусаралтеш 2. вашталтын 3. возалтын 4. негызлалтын 5. маналтын

3.

1. толшыжла 2. кайышыжла 3. ыштышыла 4. толшыжла 5. модшыштла

26. Ото

1.

1. умылтарымеш(ке) 2. пукшымеш(ке) 3. пареммеш(ке) 4. полшымеш(ке) 5. йүмеш(ке) 6. йодмеш(ке) 7. лекмеш(ке) 8. ырыктымеш(ке) 9. манмеш(ке) 10. туныктымеш(ке)

2.

1. эртымешкем, эртымешкет, эртымешкыже, эртымешкына, эртымешкыда, эртымешкышт 2. куржмешкем, куржмешкет, куржмешкыже, куржмешкына, куржмешкыда, куржмешкышт 3. вучымешкем, вучымешкет, вучымешкыже, вучымешкына, вучымешкыда, вучымешкышт 4. ыштымешкем, ыштымешкет, ыштымешкыже, ыштымешкына, ыштымешкыда, ыштымешкышт 5. кын'елмешкем, кын'елмешкет, кын'елмешкыже, кын'елмешкына, кын'елмешкыда, кын'елмешкышт

3.

1. Rather than watching TV, you should do your homework. 2. Before we take a holiday, we still need to work for two weeks. 3. Rather than going by car, you should go by bike, your health will thank you later. 4. Rather than smoking tobacco, you should go skiing. 5. Before this matter has been clarified, don't start with other work. 6. Before the dog started barking, I hadn't even seen the bear. 7. I got all the work done before my sister arrived. 8. Only one month was left before the students would receive their diplomas. 9. They fed the guests till they were full. 10. Till next time!

4.

1a: Мыйын толмешкем, н'игуш ида кай, мыйым вучалтыза!

2d: Жапым яра эртарен шинчымешке, лучо марий книгаг луд.

3c: Поезд кайымешке, корныш иктаж-могай кочкышым налын шуктыман.

4b: Аван пörтылмешкыже, шўрымат шолтенам, пöлекымат ямдыленам: вет таче 8-ше март.

5f: Пашам ыштен пытарымешке, айда она кане: тыге вашкерак лиеш.

6e: Серышым возымешке, ончыч Йыванын адресшым пален налман.

5.

1. Аважын толмешкыже/толмешке, Мичу кас кочкышым ямдылен. 2. Спектакль тўналмешке, ме театр тоштерым ончен лекна. 3. Пашаш кайымешке, мый кевытыш миен тольым. 4. Институтыш тунемаш пурымешке, тудо кушто пашам ыштен? 5. Кочкаш шичмешке, кидым мушкаш күлеш.

6.

1. Тый лектынат улмаш. Тудо лектын улмаш. Ме лектынна улмаш. Те лектында улмаш. Нуно лектыныт улмаш. 2. Тый лектын отыл улмаш. Тудо лектын огыл улмаш. Ме лектын онал/огынал улмаш. Те лектын одал/огыдал улмаш. Нуно лектын огытыл улмаш. 3. Тый конденат улмаш. Тудо конден улмаш. Ме конденна улмаш. Те конденса улмаш. Нуно конденыт улмаш. 4. Тый конден отыл улмаш. Тудо конден огыл улмаш. Ме конден онал/огынал улмаш. Те конден одал/огыдал улмаш. Нуно конден огытыл улмаш.

7.

1. Тудо С. Чавайнын произведенийжым лудын огыл улмаш. 2. Тудо венгр йылмым тунемын огыл улмаш. 3. Туныктышо мыйын эргымым урокышто йодын огыл улмаш. 4. Йоча шым шагатлан кын'елын огыл улмаш. 5. Тудо ялыш каен огыл улмаш. 6. Тунам Пöтыр олаште илен огыл улмаш.

8.

1. лийыныт улмаш 2. возен улмаш 3. кусареныт улмаш 4. тунемында улмаш 5. шымленит улмаш.

9.

1. In 2008, Chavayn's novel "Elnet" was published in Turku. 2. When you're done reading "Elnet", will you give it to me? 3. Three bears are being lead out in front of the spectators in the circus. 4. A hundred bikers at once rode out onto the road.

10.

1. тымык 2. кугу 3. ладыра 4. мотор 5. ужар 6. яндар 7. сылне 8. самырык 9. тале

11.

1d, 2b, 3e, 4a, 5c

12.

1. С. Чавайн 1888-ше ийыште шочын. 2. Тудо Озан тунуктышо семинарийыште тунемын. 3. «Ото» почеламутым 1905-ше ийыште возен. 4. «Ото» почеламут калык мурым, йомакын ойсавыртышым ушештара. 5. «Ото» почеламутым, «Элнет» романым, «Мүкш отар» музыкальный драмым, «Акпатыр» исторический трагедийым палем.

27. Университетыште

1.

1. йомжо, ынже йом, йомышт, ынышт йом 2. толжо, ынже тол, толышт, ынышт тол
3. пұрыжо, ынже пұро, пұрышт, ынышт пұро 4. эртарыже, ынже эрtare, эртарышт,
ынышт эрtare 5. воштылжо, ынже воштыл, воштылышт, ынышт воштыл 6. пытыже,
ынже пыте, пытышт, ынышт пыте 7. тӧчыжӧ, ынже тӧчӧ, тӧчышт, ынышт тӧчӧ
8. тергыже, ынже терге, тергышт, ынышт терге 9. манже, ынже ман, манышт, ынышт
ман 10. лекше, ынже лек, лектышт, ынышт лек

2.

1. May the wolf be satiated, and the sheep yet live. 2. Don't praise yourself, let others praise you. 3. May you not have a hundred rubles, may you have a hundred friends.

3.

1. кайыже 2. лекше 3. тыршыже 4. ынже эрtare 5. ынже муш 6. каныже 7. ынже кошт 8. ынже лий

4.

1. Ече дене мунчалтышт. 2. Кевытыш кайыже. 3. Шем киндым налже. 4. Ош киндым ынже нал. 5. Команмелнам кӱэштышт. 6. Эчан ынже шупш. 7. Вараш ынышт код. 8. Ануш телевизорым ынже ончо, урокым ыштыже.

5.

1. Don't tackle new work before you've finished writing your dissertation! 2. Oh you're completely exhausted, rest a little! 3. – Can you give me “Yugorno”? – I haven't finished reading it myself yet, I'll give it to you later. 4. It took some time after the concert till all the people had left.

6.

– Echan, wake up Ivuk. – There's no need to do that. He just lay down a short while ago, let him sleep in. – But what's he doing sleeping at noon? – He spent all night preparing for an exam. Now he can't learn anyway, let him relax.

7.

1. йӱк-йӱан 2. чыланат 3. шкешотан 4. йомакым 5. ончыкылык 6. яра 7. серызе 8. савыкталт

8.

1d, 2f, 3h, 4a, 5e, 6c, 7b, 8g

10.

1. An arm is long, a century is short. 2. A person doesn't live two lives. 3. Living a century isn't a walk through a field. 4. A short life is for eternity 5. You can lengthen a rope, but not a life.

28. Ме ик мландын шочшыжо улына

1.

1. So that its parents would be happy when getting back from work, the child washed the floor. 2. So that the fire in the stove wouldn't go out, grandmother added wood to it. 3. So that her son would come home, the mother sent him an e-mail. 4. So that little children would not fall ill, their health must be tempered from an early age on. 5. So that starlings would live in our garden, I put up a starling nesting box in spring. 6. So that the forest does not disappear, new trees must be planted every year.

2.

1. ушныжо 2. мален колтыжо 3. умылышт 4. ынже кошко 5. лийже

3.

1. Тиде заданийыште чыла предложенийым англичан йылме гыч марлашке кусарышаш улыда.

2. Тений У ийым мӱнгыштӱ вашлийшаш улам ыл'е.

3. Йӱштӱ Кугыза мылам у смартфоным пӱлеклышаш.

4. Тый кызыт пашам ыштышаш отыл мо?

5. Финн студент-влак Марий Элышке кунам кудалшаш улыт?

4.

Студент-влак йылмым тунемшаш, шуко тыршышаш, йӱлам арален кодышаш, йылмым тунеммаште уло вийым пыштышаш улыт.

5.

1. шанчызе 2. кутыра 3. шокшын 4. ешыш 5. вийым 6. рашемдыдыме

6.

1. толында 2. эртаренна 3. иленыт 4. вашлийыныт. 5. коштынна 6. пуренда

7.

1. Финн, венгр, эстон, карел, мордва, марий да молат. 2. Мутлан, меря, муром йылмыла дене. 3. Нине йылме-влак дене иктаж 25 миллион наре ег кутыра. 4. Уке, тыгак Финляндийыште, Венгрийыште, Германийыште, США-ште, Австрийыште, Францийыште, Японийыште да моло вереат. 5. Мутлан, марий йылмыште «муно», эстон да финн йылмыште «муна».

29. Марий йылмым кушто тунемаш лиеш?

1.

1. уждымо 2. возыдымо 3. вучыдымо 4. лийдыме 5. ыштыдыме 6. палыдыме 7. тергыдыме 8. пуыдымо 9. кўлдымө 10. кочдымо

2.

1b: вучыдымо уна 'unexpected guest' 2h: рашемдыдыме йодыш 'matter which has not been clarified' 3d: мушдымо вургем 'unwashed clothes' 4j: уждымо тушман 'invisible enemy' 5a: возыдымо серыш 'unwritten letter' 6c: ямдылыдыме урок 'unprepared homework' 7i: йоратыдыме туныктышо 'unloved teacher; unloving teacher' 8f: лўштыдымө ушкал 'unmilked cow' 9g: тергыдыме информаций 'unverified information' 10e: туныктыдымо пашаен 'untrained worker'

3.

1. вуйдымо 2. чондымо 3. вўддымө 4. мучашдыме 5. вўрдымө 6. ешдыме 7. пашадыме 8. йылмыдыме 9. стильдыме 10. имныдыме

4.

1. 'not done, undone' < ышташ (-ем) 2. 'homeless' < пөрт 3. 'not having left' < лекташ (-ам) 4. 'not giving; not given' < пуаш (-эм) 5. 'moneyless, penniless' < окса 6. 'unnecessary' < кўлаш (-ам) 7. 'lifeless' < илыш 8. 'not having reached' < шуаш (-ам) 9. 'rainless, dry' < йүр or < йүраш (-ам) 10. 'nameless, anonymous' < лўм

5.

1. You can pour water into a bottomless barrel all you like, it won't fill up. 2. Unfenced cabbage will be eaten by a goat. 3. If you don't learn from the tongued, the tongueless will teach you. 4. What is known to all cannot be unknown to one person. 5. A hunter without a rifle will run into a wolf.

6.

1b, 2f, 3d, 4c, 5e, 6a

7.

1. олыкышто шудым солышо ен-влак 'people mowing/that mowed hay on the meadow' 2. литературлан негызым пыштыше серызе 'author that laid the foundation for a literature' 3. шке калыкым йоратыше мурызо 'singer that loves/loved his own people' 4. энep серыште кушшо пушенге 'tree growing/that grew on the bank of a river' 5. сyапле пашам ыштен кодышо ен 'person that left behind useful work'

8.

1. motor ship that passed by Kokshaysk 2. city situated on the right bank 3. artist born in the village of Pöртnur 4. people fighting for their freedom 5. tourists gathered/gathering beside a church 6. song bringing a sad life to mind

9.

1. романым возышо серызе 2. пушенгым шындыше коча 3. тамлын кочкаш йоратыше ен 4. школыш куржшо йоча 5. 2010-шо ийыште шочшо йоча-влак

10.

1. words that should be translated into English 2. subject studied a long time 3. exercise checking our knowledge 4. dissertation that still has not been finished 5. remaining matter to research 6. interview done with rural Maris 7. suffix not encountered in the literary language 8. dialect preserving many old words 9. interesting article published about bilingualism 10. smart student that translated sayings from Mari

11.

1. илышым йӧратыше айдеме 2. кошташ тунемше йоча 3. эн йӧратыме, коло гана ончымо фильм 4. Англий гыч толшаш йолташем 5. н'игунам кочдымо марий калык кочкыш 6. пырля куштымо эрвелмарий куштымаш 7. конференцийыш поезд дене кудалше студент-влак 8. үстембалне кийыше колтыдымо серыш 9. у муро-влакым мурышаш артист 10. кевытыште налме книга

12.

1. Таче возымо серышым эше колтен омыл. 2. Олимпиадыш кудалше команде пеш виян. 3. Вучыдымо уналан чылан куаненыт. 4. Лудшаш книгаште историй нерген возымо.

13.

1. The little girl is trying to help her mother in the garden like a grown-up. 2. Ivanov is doing everything as written in the contract. 3. Uncle Ivuk loved me like a son. 4. Anush is constantly thinking to herself what she could give her sister as a present. 5. As the celebration draws near, the city is growing in beauty.

30. Ушештарымаш

1.

Present	Simple past I	Simple past II	Comp. past I	Comp. past II	Comp. past III	Comp. past IV
ужам	ужым	ужынам	ужам ыл'е	ужынам улмаш	ужынам ыл'е	ужынам улмаш
туныкта	туныктыш	туныктен	туныкта ыл'е	туныкта улмаш	туныктен ыл'е	туныктен улмаш
ўжына	ўжна	ўжынна	ўжына ыл'е	ўжынна улмаш	ўжынна ыл'е	ўжынна улмаш
кодыт	кодыч	кодыныт	кодыт ыл'е	кодыт улмаш	кодыныт ыл'е	кодыныт улмаш
муреда	мурышда	муренда	муреда ыл'е	муреда улмаш	муренда ыл'е	муренда улмаш
лудеш	лудо	лудын	лудеш ыл'е	лудеш улмаш	лудын ыл'е	лудын улмаш
каеда	кайышда	каенда	каеда ыл'е	каеда улмаш	каенда ыл'е	каенда улмаш
лектат	лектыч	лектынат	лектат ыл'е	лектат улмаш	лектынат ыл'е	лектынат улмаш
шымлем	шымлышым	шымленам	шымлем ыл'е	шымленам улмаш	шымленам ыл'е	шымленам улмаш

2.

Present	Simple past I	Simple past II	Comp. past I	Comp. past II	Comp. past III	Comp. past IV
ом мод	шым мод	модын омыл	ом мод ыл'е	модын омыл улмаш	модын омыл ыл'е	модын омыл улмаш
ок/огеш танастанаре	ыш танастанаре	танастанарен огыл	ок/огеш танастанаре ыл'е	ок/огеш танастанаре улмаш	танастанарен огыл ыл'е	танастанарен огыл улмаш
она/огына луд	ышна луд	лудын онал/огынал	она/огына луд ыл'е	лудын онал/огынал улмаш	лудын онал/огынал ыл'е	лудын онал/огынал улмаш
от код	шыч код	кодын отыл	от код ыл'е	от код улмаш	кодын отыл ыл'е	кодын отыл улмаш
ода/огыда пуро	ышда пуро	пурен одал/огыдал	ода/огыда пуро ыл'е	ода/огыда пуро улмаш	пурен одал/огыдал ыл'е	пурен одал/огыдал улмаш
огыт кусаре	ышт кусаре	кусарен огытыл	огыт кусаре ыл'е	огыт кусаре улмаш	кусарен огытыл ыл'е	кусарен огытыл улмаш
ом нал	шым нал	налын омыл	ом нал ыл'е	налын омыл улмаш	налын омыл ыл'е	налын омыл улмаш
от иле	шыч иле	илен отыл	от иле ыл'е	от иле улмаш	илен отыл ыл'е	илен отыл улмаш
она/огына пыште	ышна пыште	пыштен онал/огынал	она/огына пыште ыл'е	пыштен онал/огынал улмаш	пыштен онал/огынал ыл'е	пыштен онал/огынал улмаш

3.

2Sg	3Sg	2Pl	3Pl
возо	возыжо	возыза	возышт
нал	налже	налза	налышт
иле	илыже	илыза	илышт
туныкто	туныктыжо	туныктыза	туныктышт
коч	кочшо	кочса	кочкышт
кутыро	кутырыжо	кутырыза	кутырышт
тол	толжо	толза	толышт

4.

2Sg	3Sg	2Pl	3Pl
ит кай	ынже кай	ида кай	ынышт кай
ит коч	ынже коч	ида коч	ынышт коч
ит кусаре	ынже кусаре	ида кусаре	ынышт кусаре
ит поч	ынже поч	ида поч	ынышт поч
ит каласе	ынже каласе	ида каласе	ынышт каласе
ит лий	ынже лий	ида лий	ынышт лий
ит полшо	ынже полшо	ида полшо	ынышт полшо

5.

иленыт улмаш, колтат, кодеш, лектеш, онча, кая, шуэш, шиеш улмаш, пура, ушныжо, манеш, лийже, манеш, пуэт, нал, манеш, налеш, кая, лиеш, шуэш, пура, пыштем, пыште, пышта, колта улмаш, лийын, кочкын, нал, кая, петыре, пуштеш улмаш, пуштын, пуэт, налеш, кая, налынам, налынам

31. Йыван Кырля

1.

1. What did you learn in this lesson? 2. We'll give these girls red flowers, and those yellow ones. 3. I probably told you about my old friend? That young man studied medicine. 4. Yyvan Kyrlya was born in this village. 5. What was life like for you during the war? – Life was very difficult at that time... 6. Do you remember what apples I bought before at the market? Get the same kind. 7. Which apples will you buy: these sweet ones, or those sourer ones? 8. Mari actors play in these films. 9. That person I know quite well, but this one I'm seeing for the first time. 10. Do you see that red house there in the distance? That's my school.

2.

1. The grass is always greener on the other side. (lit. It's always good where we are not.) 2. Like father, like son. (lit. Like the tree, so is its fruit.) 3. The more rich people have, the less they are content. 4. The more you pat a cat, the more it arches its back (for more). 5. All that glitters is not gold. (lit. The better the mushrooms smell, the more worms they have.)

3.

1. тушан 2. тыште 3. тыге 4. тушеч 5. тышке

4.

1. Совет Ушемыште икымше йўкан киносүрет «Путёвка в жизнь» маналтын. 2. Тиде фильмым Николай Экк шынден. 3. Тиде фильмыште ик эн тўн рольым, беспризорник-влакын Мустафа Ферт вожакыштым, уста киноактёр да поэт Йыван Кырля модын. 4. Йыван Кырля Шернур вел Купсола ялеш шочын. 5. Йыван Кырля Москосо кинотехникумышто тунемын. 6. Маргостеатрыште тудо «Дубровский» почеш шындыме пьесыште Троекуровын балыште поян енын рольжым модын. 7. Йыван Кырлям Маргостеатрыште кок тылзе ыштымеке поген налыныт. 8. Йыван Кырлян илышыже 1943-шо ийыште кўрылтын.

6.

1. I heard a bear in the forest and took quite a fright. 2. All the snow in our street melted over the course of a week. 3. We spent about a month looking for this book in stores, but it's nowhere to be found. 4. Thinking about the exam, has been very worried for two days. 5. Did you manage to learn so much in such a short time period? 6. Let's see what they managed to do for today.

7.

1. кутыренна 2. каласеныт 3. маныт 4. мутланенна 5. пелештен 6. каласкален 7. ойлат

8.

1. The bus didn't come for some reason, so (I) had to go home on foot. 2. We can't start working without the director, we'll have to wait for him/her. 3. The Ivanovs really want me to visit; even if I'm not in the mood, I've got to go. 4. Apart from you, nobody can help me in this situation; you've got to come. 5. Our performer is sick; you'll have to sing instead of him/her. 6. If I can't pass this exam, I'll have to study all summer long.

9.

1. нөлтеш 2. нөлтен 3. нөлтын 4. нөлтеш 5. нөлтеныт

32. Театр

1.

1. When reading detective stories, Evika's heart often skips a beat. 2. Our nature is a matter of concern to me. 3. Yyvan is quite a good-hearted person; he always helps us. 4. My heart grows warm when I think about my mother. 5. I can only talk openly to you.

2.

1. Ёдыр коважым уло шём/чон/шём-чон дене саламлыш. 2. Тиде книга шёмемым/чонемым куандарыш. 3. Анушын шёмжө/чонжо эргыже верч йёла. 4. Ирина йолташыжлан шём-чонжым почын пуыш. 5. Тыгай сай айдеме дене вашлиймылан Салика уло шём-чон дене куанен.

3.

1. Сай увер шёмнам/чоннам куандарыш. 2. Тудо йолташ ёдыржылан шём-чонжым почын пуыш. 3. Аван шёмжө/чонжо эре йочаже верч йёла. 4. Тиде мотор марий муро шёмешем пернен/чонешем пернен/шёмемым тарватен/чонемым тарватен. 5. Уло шёмем/чонем дене тыйым йоратем.

4.

1. Таче онай спектакльым ончышым. 2. Билетым театрыш ончылгоч нальым. 3. Мый театрыште партерыште, визымше радамыште шинчаш йоратем. 4. Спектакль пытымеке, артист-влакым рёжге совым кырен саламлат. 5. Программым налыт, программным шымлат, фотосуретым ончат, буфетыш каят, икте-весе дене мутланат.

6.

– Эчук, айда таче театрыш каена. – Айда. А мо таче тушто лиеш? – Николай Рыбаковын «Онарын кердыже». Тиде пьесым лудынат мо? – Лудынам. Мылам келшен. Кө пьесым шынден? – Олег Иркабаев, театрын тўн режиссёржо.

7.

шочын, чоненыт, лийын, верланен/верлана, палемдыман, каен, ончен, толыныт

8.

1. кутырышашна уло 2. вашлийшашем уло 3. тунемшашыже уло 4. вучышашна уке 5. шонышашна уке 6. ыштышашда уке 7. пуышашем уло 8. налшашет уке

9.

1. ужалыше 2. журналист 3. шофёр 4. шымлызе 5. серызе 6. вуйлатыше 7. пашазе 8. повар 9. кусарыше 10. суретче

10.

1. 'linguist' < йылме 'tongue; language' 2. 'question' < йодаш (-ам) 'to ask' 3. 'beekeeper, apiarist' < мёкш 'bee' 4. 'development' < вияндаш (-ем) 'to develop' 5. 'rest, break' < канаш (-ем) 'to rest' 6. 'unexpectedness' < вучыдымо 'unexpected' < вучаш (-ем) 'to wait' 7. 'height' < кёкшө 'high' 8. 'powerlessness' < вийдыме 'powerless' < вий 'power, strength' 9. 'memorial' < шарныкташ (-ем) 'to remind' < шарнаш (-ем) 'to remember' 10. 'poet' < почеламут 'poem' 11. 'publishing house, publisher' < савыкташ (-ем) 'to print, to publish' 12. 'non-attendance' < толаш (-ам) 'to come' 13. 'enterprise; economy' < оза 'master, owner' 14. 'weight; difficulty' < неле 'heavy; difficult' 15. 'artist' < сурет 'picture' 16. 'beginning' < тўналаш (-ам) 'to begin' 17. 'riches, wealth' < поян 'rich' 18. 'pine forest' < пўнчө 'pine tree' 19. 'milk' < лўшташ (-ем) 'to milk' 20. 'singer' < муро 'song'/мураш (-ем) 'to sing'

11.

1. Not having studied foreign languages is an obstacle in finding a good job. 2. Since the conflict, a lack of trust can be sensed between us. 3. I'm sorry, I think there's been some kind of misunderstanding. 4. What do you think, will a medicine ever be invented that gives immortal life? 5. Don't trust him/her, (s)he's babbling nonsense. 6. Seeing my brother's fearlessness, I too became more brave. 7. Nobody knows that I can't swim. 8. We are very good friends, there has never been any discord between us. 9. Everybody was happy about this unexpected happening. 10. What kind of shortcomings do you see in this book?

12.

1. шонгылык 'old age' 2. йорлылык 'poverty' 3. нуждалык 'poverty, want, scarcity' 4. осаллык 'malice', 5. порылык 'kindness, goodness', 6. күләшлык 'necessity, importance' 7. үкелык 'absence, lack, shortage' 8. түнемдымылык 'lack of education, illiteracy'

13.

1. Skill does not come on its own. 2. Cleanliness is health. 3. You are only young once. 4. Wealth will not give you wisdom. 5. A life of poverty is grief and hardship. 6. You can't buy beauty at a market. 7. The wealth of a person lies in his/her work. 8. Health is the greatest wealth.

14.

1. We drive to the sea every year. 2. In July, Mari singers will go to every Mari village in Bashkortostan to give a concert. 3. There's a special offer at our store this week: every third book you buy is free. 4. You must take this medicine every four hours. 5. The magazine "Onchyko" comes out every month. 6. There weren't enough textbooks for everybody; there were three books for every five students.

15.

1. The Volga froze over early this year. 2. Milk goes sour quickly in summer. 3. Look how quickly the apple tree grew! 4. Valya cannot forget yesterday's meeting; he's still thinking about it even now. 5. Somebody is working into the night: look, there's a light burning in the window. 6. Hurry up, come and eat, the soup is getting cold. 7. A person's child grows up quickly. 8. There was rainy weather, so the strawberries haven't ripened yet. 9. Did you have a good trip? Did you get to Yoshkar-Ola alright?

33. Марий чонышто марий сем

1.

1. All fruit must be picked in time. 2. Whatever finger gets bitten, it hurts all the same. 3. No matter where a bear might be, it will find its den (i.e., A leopard cannot change its spots). 4. Everybody likes beauty. 5. No matter how much you feed a wolf, it will howl when it looks into the forest (i.e., A leopard cannot change its spots) . 6. No matter how long a rope is, it still has an end.

2.

1. Тиде тыйын оксат – кеч-мом/керек-мом налын кертат. 2. Кеч-кунам/Керек-кунам вашлийын кертына: кызыт пашам ом ыште. 3. Тиде книгаг кеч-кӧлан/керек-кӧлан пу: мылам тудо огеш кӱл. 4. Тыште кеч-кушто/керек-кушто марла кутырен кертат. 5. Тудлан кеч-мыняр/керек-мыняр ойло – садак ок умыло. 6. Кеч-могай/Керек-могай пашалан жап кӱлеш. 7. Мый тыйым тетла ом йӧрате – кеч-кушко/керек-кушко кай. 8. Мелнам кеч-кузе/керек-кузе кочса: кеч ӱмбал дене, кеч ӱй дене.

3.

1. Ала-кӧ 2. Ала-кунам 3. иктаж-кунам 4. кеч-могай 5. кеч-кӧ 6. Ала-кушто 7. иктаж-кушто 8. кеч-куштат 9. иктаж-могай

4.

1. Ivanov, where is your notebook? Have you come to school with nothing again? 2. The stores are full of notebooks now; you can't even decide which kind to pick. 3. How many sweets do you still have? Give one to me! 4. The sweets they advertised on TV were quite tasty. 5. Well, my son, now I know you're a good director. I liked your play a lot. 6. Do you remember, you recently invited me to the theater? I wasn't able to go. Did you like the performance? 7. We lived in the house next door to your family. Your little brother Maksim was a good friend of mine.

5.

1. 'for April' < апрель 'April' 2. 'of the 18th century' < курым 'century' 3. 'financial' < окса 'money' 4. 'whitish' < ош(о) 'white' 5. 'with honey' < мӱй 'honey' 6. 'front (adj.)' < ончылно 'in front of' < ончыл 'front, front part' 7. 'foreign' < элла 'countries' < эл 'country' 8. 'silvery' < ший 'silver' 9. 'with milk' < шӧр 'milk' 10. 'indigent, poor, destitute' < н'имо 'nothing' 11. 'well-known, famous' < лӱм 'name' 12. 'weekly, a week's' < арня 'week' 13. 'nameless' < лӱм 'name' 14. 'smart, clever' < уш 'mind, intellect' 15. 'costing a ruble' < тенге 'ruble' 16. 'aquatic' < вӱд 'water' 17. 'for me' < мыйын 'my, mine' < мый 'I' 18. 'eternal, perpetual' < курым 'century' 19. 'useless' < н'имо 'nothing' 20. 'useful, beneficial' < пайда 'use, benefit'

6.

1. тамле 2. куанле 3. Черле 4. лӱмлӧ 5. пайдале 6. Геройло

7.

1. тенгеаш 2. минуташ 3. кечаш 4. тылзаш 5. Январяш 6. ияш

9.

1. Тӱмырзӧ тӱмырым пера. 2. Гармоньчо гармоньым шокта. 4. Шӱвырзӧ шӱвырым шокта. 5. Кӱслезе кӱслем шокта.

11.

і, полшен, шелалтын, ончыктен, толыныт, темен, каласкален, коштеш

13.

1. Look, I can dance like Michael Jackson. 2. My little daughter wants to look like a princess. 3. Who did you want to (grow up to) be like when you were little? 4. My grandfather's beard is as long as Grandfather Frost's. 5. There are few people today as decent as him/her. 5. I don't want to talk to people like Yyvan.

14.

1. Алло! Алло! Н'имат ок шокто. Мый тендам ом кол. 2. Иктаж-могай семүзгарым/семүзгар дене шоктен моштет мо? 3. Шўвырым Шотландийыште веле огыл, Марий Элыштат шоктат. 4. Тиде пörтыштö пырдыж кагаз гай – чыла шокта. 5. Пошкудем кажне кастене Бетховенын «Тылзе сонатым» шокта. 6. Уремыште гармонь йўк шокта.

15.

1. Why don't you pick up the phone? I've been trying to call you for two days. 2. I'm sorry, our meeting today completely slipped my mind. 3. Seeing the big dog, my cat was not scared at all. 4. How do you brew kvass? It's so tasty, you can't drink enough of it. 5. You're still working on this now? 6. Mari embroidery is so beautiful, my eyes can never get their fill. 7. My flowers turned black for some reason. 8. I entered my home, and there my friends were yelling "surprise!"

34. Кызытсе сем түня нерген вашмутланымаш

1.

1. It comes and comes with the water, it gets to the shore, and dies down. (wave)
 2. It snowed, the children took their skis and rushed to the forest. 3. As soon as the concert ended, the people started to disperse. 4. As soon as the lesson ended, the students went straight home. 5. Yelu put on a shirt and left quickly. 6. As soon as Pötyr got up, he started doing calisthenics.

2.

1с, 2а, 3е, 4d, 5b

3.

1. 'to increase (tr.)' < кугемаш (-ам) 'to become bigger' < кугу 'big' 2. 'to bring in' < пураш (-ем) 'to enter (intr.)' 3. 'to be met' < вашлияш (-ям) 'to meet' 4. 'to bend (intr.)' < кадыр 'crooked' 5. 'to make somebody dance' < кушташ (-ем) 'to dance' 6. 'to give as a present' < пөлек 'present' 7. 'to recall' < шарнаш (-ем) 'to remember' 8. 'to become beautiful' < сылне 'beautiful' 9. 'to beat, to strike' < пераш (-ем) 'to hit, to strike (tr.)' 10. 'to have a conversation' < вашмут 'answer' 11. 'to have things sewn' < ургыкташ (-ем) 'to have something sewn' < ургаш (-ем) 'to sew' 12. 'to fertilize' < үянаш (-ам) 'to become oily' < үй 'butter; oil' 13. 'to calm down (tr.)' < лыпланаш (-ем) 'to calm down (intr.)' 14. 'to run about' < кудалаш (-ам) 'to run' 15. 'to be founded' < негызлаш (-ем) 'to found' < негыз 'foundation' 16. 'to celebrate' < пайрем 'celebration; festival' 17. 'to blow' < пуаш (-эм) 'to blow' 18. 'to question' < йодаш (-ам) 'to ask' 19. 'to jump, to bounce' < төршташ (-ем) 'to jump' 20. 'to fire' < лүяш (-ем) 'to shoot'

4.

1. Ешыштына илыш саемын. 2. Ялна иземын: коло пөрт гыч лу веле кодын. 3. Пашадарым латвич процентлан шагалемденит. 4. Телым мый эре коянам. 5. Тиде түс тыйым самырыкемда. 6. Тыште спортым пеш виандат.

5.

1. чонештылыт, чонештеныт 2. лийын, лиеда 3. йодыштеш, йодам 4. каласе, каласкаленыт 5. кудалыштеш, кудалам

6.

1. канеда, каналтена 2. ончал, ончо 3. вученна, вучалтена 4. шоналте, шоненам 5. шогал, шогеда

7.

1. ончыктеныт, ончаш 2. куанен, куандареныт 3. пөртылташ, пөртылын 4. ошемын, ошемденыт 5. умылтарыза, умыла

8.

1. Черногорийын 2. Бельгийыште 3. Норвегийыште, Швецийыште, Финляндийыште, Российыште 4. Ватикан 5. Лондонышто 6. Исландийын 7. Ирландийыште 8. Данийыште, Нидерландийыште 9. Эстонийыште, Российыште 10. 28

9.

1. тушто 2. кече онча 3. эрла 4. воштылыт

10.

1. Марий Элыште түрлө вере лийынна. 2. Эвика кум вере пашам ышта. 3. Йыван Смирновым Марий Элыште чыла вере палат да йөрлатат. 4. Йоча-влак, модаш вес вере кайыза, пожалуйста. 5. Южо вере таче йөр йўрын. 6. Европышто шуко вере лийынат. А кушто тылат эн чот келшен?

11.

1. Пўлемышке ала-кушеч попугай чонештен пурен. 2. Чылан уремыш почаншўдырым ончаш куржын лектыныт. 3. Автостоплан тиде вер начар: чылан кудал эртат, н'игў ок шогал. 4. Пырысем шкаф ўмбаке тўрштен кўзен. 5. Какшаным ийын вончен кертат мо? 6. Васям школ гыч кок гана поктен луктыныт 7. Ала-кў эн онгай книга-влакым нумал нангаен – ынде ом пале, мом лудаш. 8. Изам У ийлан чодыра гыч кожым шўдырен конден. 9. Мый колынам, пуйто япон метрошто калыкым поездлашке шўкен пуртат. Тиде чын мо? 10. Ольошым йочасадыш таче кў вўден нангая?

12.

1. My neighbor dropped in for five minutes. 2. – Hello! Where are you? – At home. I just got in. 3. When will your bus arrive? I'll come and meet you. 4. Son, drop by the store for bread, please. 5. "I'm not going to wait for him/her any longer" said Anush, and left.

14.

1. My grandmother baked pancakes and pies early in the morning. 2. I have decided to drive to Lake Baikal in summer. Who's with me? 3. Look how nicely they have decorated the spruce. 4. You've got to dress your child more warmly than that, you'll let it catch a cold. 5. Yekaterina Pavlovna raised two sons on her own. 6. Did Romeo fall in love with Juliet first, or Juliet with Romeo? 7. Uncle Yyvan is quite the craftsman, he always makes toys for his grandchildren himself.

35. Ушештарымаш

1.

а) шочын, лийын, вончен, лийын, шымлен, тунемын, куандарен, сүретлен, ончыктен, налын, эртарен, колен, возен, күштен, шуктен

б) шочын, кодын, шоктен, тунемын, лийын, каен, тўналын, пурен, лектын, модын, тунемын, вуйлатен, пўэн, чарнен, кодын

2.

1. Тыйын окса(т) уке? 2. Билетым налат гын, кинош каена. 3. (Нунын) ўдырышт уло.

4. Юмо уке. 5. Тудо тунуктышо. 6. Юмо уло. 7. Мый врач омыл. 8. Олашке (мыйын) кайымам/кайыме шуэш. 9. Ана серышым налеш ыл'е гын, пеш йывырта ыл'е.

10. Шке калыкшылан полшаш манын, А. Григорьев ўмыржў мучко чот тыршен.

3.

1. шочын-кушкын 2. поген нал 3. пытаренат 4. илен шуктен 5. совым кырен вашлийыт

4.

1. мучаште 2. йымалне 3. ўмбаке 4. кўргў гыч 5. покшелне 6. олмеш

5.

1. йошкарген 2. чонен 3. шонен 4. ыштен 5. Пелештен

6.

1. шынден 2. колтен 3. лектын 4. луктыт 5. налынам

36. Сўаныште

1.

1. Тыят тиде книгам налнет ыл'е. Тудат тиде книгам налнеже ыл'е. Меат тиде книгам налнена ыл'е. Теат тиде книгам налнеда ыл'е. Нунат тиде книгам налнешт ыл'е.

2. Тыят кинош ынет кай ыл'е. Тудат кинош ынеж кай ыл'е. Меат кинош ынена кай ыл'е. Теат кинош ынеда кай ыл'е. Нунат кинош ынешт кай ыл'е.

3. Тыят Озангыш кайышаш ыльыч. Тудат Озангыш кайышаш ыл'е. Меат Озангыш кайышаш ыльна. Теат Озангыш кайышаш ыльда. Нунат Озангыш кайышаш ыльыч.

4. Тенгече н'игушкат кайышаш отыл ыл'е. Тенгече н'игушкат кайышаш огыл ыл'е. Тенгече н'игушкат кайышаш огынал (онал) ыл'е. Тенгече н'игушкат кайышаш огыдал (одал) ыл'е. Тенгече н'игушкат кайышаш огытыл ыл'е.

2.

1. When I was young, I used to be a member of (lit. used to go to) the ensemble "Peledysh" ("Flower"). 2. My son used to play football when I was at work; and I thought he was studying.

3. Vasliy had called me twice before he came. 4. Only later did I see that Miklay had sent me two e-mails. 5. If you don't want to go on an excursion, you should have said so earlier.

6. (You) should not have bought these sweets; they don't taste good at all. 7. Yyvan wanted to be a doctor from an early age on. Also at school, I remember, he liked biology the most.

8. Not long ago I read in the newspaper that you wanted to become a clown. That isn't a joke?

9. Five minutes ago (s)he was still happy, and now (s)he is crying. 10. There was a school here 50 years ago.

3.

1. Шочмын икымше гана у пашашке лекшаш ыльым. 2. Тиде спортсмен Олимпиадыш кудалшаш огыл ыл'е. 3. Вашке шольым деч серыш толшаш ыл'е. 4. Кылменат гын, йўштым йўшаш отыл ыл'е. 5. Экзаменлан чылам палышаш ыльна. 6. Ваня ден Катя кунам вашлийшаш ыльыч? 7. Экспедицийышке мыняр жаплан кайышаш ыльыч? 8. Тиде мемнан пашана – те н'имат ыштышаш одал ыл'е. 9. Марий йылме уроклан кумло у мутым тунемшаш ыльна. 10. Нуно икте-весым ужшаш огытыл ыл'е.

4.

1. Ме кодшо арняште Москошко кайынена ыл'е. 2. Те кунам пашадам пытарынеда ыл'е? 3. Нуно мемнан деке кастене пурынешт улмаш. 4. Йоча-влак рушарнян ече дене мунчалтынешт улмаш. 5. Ме нунылан шонымынам каласен пуынена ыл'е.

5.

1. Эчан кечывал марте пашажым пытарынеже ыл'е, но ыш пытаре. 2. Йоча-влак чодыраш кайынешт ыл'е, но уда игечылан көра каен ышт керт. 3. Рвезе шонымыжым шуктынеже ыл'е, но шуктен ыш керт. 4. Веруш модышым поген налнеже ыл'е, но налаш монден. 5. Студент диплом пашам возен пытарынеже ыл'е, но ыш пытаре.

7.

1b, 2e, 3a, 4d, 5c

8.

1. Книгагудыш мийынем ыл'е. 2. Театрыш билетым налнем ыл'е. 3. Шочмо кечыш ўжмашым возынем ыл'е. 4. Ковамлан йынгыртынем ыл'е. 5. Пеледышыш вўдым опынем ыл'е. 6. Н'имат ынем ыште ыл'е. 7. Кече мўчко малынем ыл'е. 8. Марий йылмым тунемнем ыл'е.

9.

1. Кодшо арняште тудо мемнан деке толнеже ыл'е. 2. Тудо шукертсек тудлан марлан лекнеже/кайынеже улмаш. 3. Команмелна руашым шўльö ложаш дене ыштыман/ышташ күлеш улмаш. 4. Вараш кодаш огыл манын, ондакрак лекман/лекташ күлеш улмаш. 5. Ме шуматкечын толнена ыл'е, да билет уке ыл'е.

10.

1. Елун шўжарже мыйым сўаныш ўжшаш улмаш. 'Yelu's sister had to invite me/should have invited me to the wedding.' 2. Кодшо арняште Стапан эргыж деч серышым налшаш улмаш. 'Stapan had to get/should have gotten a letter from his son last week.' 3. Нуно шуматкечын толшаш улыт улмаш. 'They had to come/should have come on Saturday.' 4. Погынымаш ик шагат гыч пытышаш улмаш. 'The meeting had to end/should have ended after an hour.' 5. Савуш сўан калыкым мурыктышаш да куштыктышаш улмаш. 'The best man had to get/should have gotten wedding guests to sing and dance.'

11.

1d, 2e, 3a, 4c, 5b

13.

1. Нуным Елун шўжаржын сўанышкыже ўжыныт. 2. Ўдырын ача-аваже унам сийла. 3. «Таза, поян, кужу ўмыран лийза! Изирак деч лўдса, кугурак деч вожылза. Индеш эрган, шым ўдыран лийза! Кинде-шинчалда перкан лийже! Эр ўжарала волгалт илыза!» 4. Тўмыр дене да шўвыр дене шоктеныт. 5. Орўен кумалтышым опышаш.

15.

(for example) 1c, 2a, 3d, 4b

16.

1. The outside of this bag needs to be decorated with something. 2. The sound of a song can be heard from the right. 3. Some nations connect the east with life and the west with death. 4. On the one hand, Sasha is a good person; on the other hand, he's very lazy. 6. You can't even see the river's right bank from here.

17.

1d, 2a, 3b, 4c

18.

1. тып-тымык 2. шып-шыма 3. туп-тура 4. яп-яра 5. төп-төр 6. чап-чара 7. сап-сар(е) 8. чуп-чувар

19.

1. Марий яллаште ўдыр-влак 16–18 ияшын марлан лектыныт/марлан каеныт. 2. Ваня ден Катя кок ий ончыч мужыраныныт/ушненыт. 3. Аня Миклайлан марлан лектын/марлан каен. 4. Эчан эн сай йолташ ўдыремым марлан налын. 5. Тиде ялыш коло ий ончыч марлан толынам. 6. Серге, тый кунам ўдырым налаш/ватым налаш/мужыранаш шонет?

20.

1. каем 2. ошкыл 3. эртеда 4. кудалаш 5. коштын 6. миенна 7. лек

21.

1. Even if this period was very difficult, we survived. 2. As autumn approaches, the price for fruit slowly falls. 3. I spent the summer helping my grandmother in the garden. 4. The number of children has been decreasing in recent years. 5. It's so dark here; you can't see a thing. 6. My good friend and I talked the night away without noticing it.

37. Марий вера нерген

1.

1. юмылан, ўшане 2. шурно лектышым 3. сортам чўктыш 4. Перкан 5. тўшкан-тўшкан

2.

1. Марий-влак кумалаш күсотыш коштыт. 2. «Керемет» шомак марий йылмыш араб йылме гыч толын. 3. Юмылан ўшанымаш пасу пашам ыштен илаш тўналмеке шочын. 4. Марий-влакым XVI курымышто тынеш пурташ тўналыныт. 5. Марий-влак, тынеш пуртымо деч утлаш манын, Пошкырт күндемыш шылын куржыныт.

3.

черкыш, шонго-влакым, шинчалан, мыйым.

4.

1. Our daughter is here, but we saw yours outside. 2. All children were given presents, but they forgot to give mine one. 3. – Did you read Ivanova’s and Petrova’s diploma theses? – No, I’ll look at theirs tomorrow. 4. I don’t consider this house my own. 5. Children, you have all written poems. Now I will read them aloud to you. With whose shall we begin? 6. You look for other people’s mistakes, but you do not see your own.

5.

1. – Марий вургемым кушто налаш лиеш? – Ом пале, но кушто-гынат ужалат, шонем. 2. – Экспедиций годым кушто малена? – Могай-гынат вер лиеш. 3. – Ялыште тошто мурым палат мо? – Кө-гынат пала, шонем. 4. Жапем уке, но мыняр-гынат тылат полшем. 5. Кызыт неле, но кузе-гынат илен лектына. 6. Ом пале кунам, но кунам-гынат тый денет вашлийына.

6.

1. кеч-кунам 2. Иктаж-кө 3. кушко-гынат 4. ала-молан 5. иктаж-кузе 6. керек-кушто 7. ала-кушеч 8. Мыняр-гынат

7.

1. We invite our readers to the “Library Night”. 2. Before 1917, there were many uneducated people among the Maris. 3. If I had known that you would come, I would have set the table. 4. – How many friends do you have on Facebook? – 457 all in all, but I consider most of them only acquaintances. 5. My girlfriend has worked with the deaf for many years. 6. Ask what you want to ask; if I can, I will answer. 7. This store is quite expensive, so there are few customers. 8. You are saying something incomprehensible. 9. My beloved is far away right now. 10. After the end of the play, the spectators applauded for ten minutes.

8.

1. Школ концерт онай лийын. 2. Концертыште мотор йоча мурым муреныт. 3. Эгер вўд яндар мо? 4. Ял уремыште йоча-влак модыт. 5. Эргына пу модышым йората. 6. Яллаште шыже кумалтыш-влак тўналыныт. 7. Чодыра корнышто маска дене вашлийынна. 8. Шыл шўрым кочкат? 9. Теңыз кол тамле, но шерге. 10. Йўд каваште шўдыр шуко.

9.

1. Класснам кокыте шеленыт. 2. Изи шольым у ўштым кудыте пўчкын. 3. Киндым визыте пайлен кертат? 4. Мелнам нылыте пўч. 5. Нылле индешым шымыте пайлаш гын, мыняр лиеш? 6. Оксам кумыте пайленна.

10.

1. My grandparents went hungry during the war. 2. You can learn a lot from this person. 3. After the long trip, you need a good night's sleep. 4. My little daughter dreams about going to Lapland. 5. Make me some coffee, please. 6. Can you write down your e-mail address for me?

11.

1. нӧлтыза 2. муралтеш 3. темын 4. кодам 5. шинчат 6. муралтена 7. теме 8. коденам 9. нӧлтын 10. шинчам

12.

1. I can't meet you because I don't have the time. 2. I saw something unpleasant in my dreams last night. 3. (S)he always lived well; (s)he knew no lack of money. 4. I consider this work unimportant. 5. – Can you give me Shketan's book to read? – Of course I can, but not for long. 6. When I'm not in the mood, I don't want to do anything.

13

1. Oh, when will this heat end? 2. If it doesn't rain for another three days, we will conduct a prayer ceremony. 3. If you want to go to the sacred grove tomorrow, we have to go to the sauna today. 4. I see only the elderly go and pray in your village; in our village, young people go too. 5. Have you been to the Hill of Chumbylat? I for one have been there twice: last year and this year. 6. They send buses to the Hill of Chumbylat from Yoshkar-Ola, isn't it so?

38. Марий пайрем календарь

1.

1. Семык 2. Кугече 3. Агавайрем 4. Ёярня 5. Шорыкйол 6. Шорыкйол 7. Сүрем

2.

погынат, шындат, лийыт, колтат, логалеш, воштылыт, коштыт, тўналыт, чўнгалеш, лиеш, мужедыт

4.

1. Who translated Chavayn's novel "Elnet" from Mari into Finnish? Arto Moisio. 2. Few works of literature have been translated from Hungarian into Mari. 3. Can you translate this letter from Russian into Japanese? 4. My friend is reading an Udmurt poem that was translated into Estonian. 5. This text was translated from Komi into English through Russian. 6. Was translating these sentences from Mari difficult?

5.

1. Ме рок-музыкым колыштымаш уке. 2. Мый телевизорым ончимаш уке. 3. Те, палем, газетым лудмаш уке. 4. Тудо дискотекекыш коштымаш уке. 5. Мый кофем йўмаш уке.

6.

1. I don't speak Estonian with anyone right now, so I'm forgetting the language. 2. I never go to the forest on my own; I get scared. 3. (S)he gets no rest in the summer; (s)he's always working in the garden. 4. I never think ill of others. 5. I don't sit around looking at Facebook.

7.

1. It's raining here where we are. What's the weather like where you are? 2. The land was covered by snow. 3. Let's meet (with you) at the Flower Festival. 4. The people dressed up for *Shorykyol* are standing by the house. 5. Young men ride horses during *Sürem*. 6. I can eat ice cream by the kilo. 7. We learned to make birds of paper in the origami class. 8. I spent weeks in the countryside when I was little. 9. I cannot fall asleep after drinking coffee. 10. There'll be a lecture on Mari poetry at three o'clock today. 11. I wish you a merry Christmas. 12. My mother and I always color eggs at Easter.

8.

1. мўкшава 2. почешмут 3. рўдола 4. тулвире 5. кармывонго 6. сокырголя 7. пўрткайык 8. йўдтувыр 9. вуйдорык 10. бизнесъен

9.

1. grandparents 2. two or three 3. wife and husband, married couple 4. northwest 5. extremities 6. orange 7. cutting tools 8. up and down 9. to be literate 10. to trade, to deal

10.

1. лудын-возен 2. ужын-колын 3. ужала-налеш 4. муреныт-куштеныт 5. иледа-кутыреда 6. йўза-кочса

11.

1. How long can you stand on one leg? 2. An acquaintance of mine learned Khanty on his/her own. 3. You need to wear boots in such rainy weather. 4. You don't go visit people empty-handed. 5. – Isn't your picture hanging upside-down? – It's not upside down, it's hanging like it's supposed to: it's abstract art. 6. A child will start crawling on all fours when it's 9 to 11 months old. 7. You can only feel your way around with your hands in such darkness. 8. Living on one's own is boring. 9. Don't go barefoot – you'll catch a cold.

12.

1. Vanya is sitting in class, barely listening to the teacher. 2. Everybody had to go without food at times during the war. 3. Three years passed imperceptibly. 4. I unexpectedly found myself in Antarctica. 5. They are listening suspiciously to what Petya is saying. 6. I had grand plans, but everything in my life went unexpectedly. 7. Little Sveta is cautiously patting the dog. 8. The green grass slowly turned yellow. 9. I spent all night tossing and turning because of the noise outside.

13.

1. Тендам когындам телевизор дене ужынам.
2. Кумыянна вашлияш күлеш.
3. Нуным нылыныштым чылан палат.
4. Когылянышт таум каласе.
5. Нылыныштын веле тиде книга уло.

14.

1. Then I told the director what I thought; now I am sitting without a job. 2. Do this work quickly and go for a rest. 3. I completely forgot about meeting tomorrow. 4. This vase is very expensive. Get a better grip on it, don't drop it! 5. I sold the strawberries very quickly today. 6. Even if I argue now and then with my friend, five minutes later we're laughing together.

39. У пайрем-влак

1.

1. йўлыман, йўлымö 2. мондышо, мондышан 3. вашталшан, вашталше 4. ыштыме, ыштыман

2.

1. Тол-ян/Тол-я тышке! 2. Мылам полшыза-ян/полшыза-я! 3. Лу тенгем пу-ян/пу-я! 4. Омсам почса-ян/почса-я! 5. Изиш вучо-ян/вучо-я! 6. Чайым кондо-ян/кондо-я!

4.

1. Don't go to the right. 2. Can you speak Chinese? 3. Life was hard in the nineties. 4. I want to learn to swim like a fish. 5. How many people speak Veps? 6. Schools are on vacation in the summer. 7. The book store has to be around here somewhere. 8. Sanyu ran by like the wind.

5.

1. Тышкыла кок автобус кудалеш.
2. – Йошкар-Олаште куштыла илет? – Сомбатхейыште – тышеч умбалныла.
3. Пöрт декыла кай!
4. Шолаштыла – Какшан энгер.
5. Шенгекыла ит ончо!

6.

1. Ме когын'ек марла умылена. 2. Мöнгö волгыдын'ек толза! 3. Мый изин'ек йылме-влакым тунемаш йöратем. 4. Мелнам шокшын'ек коч! 5. Нуно кумын'ек ик пачерыште илат. 6. Эчан рвезын'ек врач лийнеже ыл'е.

7.

1. идым 2. сорла 3. ага 4. шыжа 5. Кылме 6. Вүдшор 7. пургыж 8. үярня 9. шорыкийол 10. теле 11. сүрем 12. Пеледыш

8.

1. Siberian winters are colder than European ones. 2. My mother's village is as far from Yoshkar-Ola as my father's. 3. Everyone has the same opinion here. 4. My grandmother gathered more mushrooms than I did. 5. These houses are of the same height. 6. – This could have been done better. – I think so too. 7. Wild strawberries ripen sooner than currants. 8. There was a situation just like that in my life too. 9. There used to be fewer Maris in Yoshkar-Ola than there are now. 10. More Mari is spoken in the countryside, when compared to the cities.

9.

1. Татарстан Марий Эл деч кугурак. 2. – Ончал, могай мотор марий вургем! – Ковамынат ялыште тыгай/тыгаяк уло. 3. Аня Катя деч сайынрак кушта. 4. Унагудыштына нине пöлем-влак ик акан улыт. 5. Тиде кевыт весе деч шергырак. 6. Тиде школышто мый тунемынам. Кызыт тыштак пашам ыштем. 7. Ванян сүретше Васян деч онайрак. 8. Эвика опер мурызо гай/гаяк моторын мура. 9. Тыште Африкыште гай/гаяк шокшо. 10. Мемнан пöртна тендан деч тоштырак.

40. Ушештарымаш

1.

1. кидге 2. кидыш(ке) 3. кидлан 4. кид 5. кидын 6. кидым 7. кидла 8. кидеш / кидыште

2.

1. пörтыштге, вольыкыштге 2. Яллашкына 3. Книгам-влак / Книга-влак 4. авадала
5. Йочат-влакын / Йоча-влактын 6. Фотосүрет-влакешем 7. үдыржө-влаклан / үдыр-
влакшылан 8. Книгалаштыда 9. мурына-влакым / муру-влакнам

3.

a) Indicative

		I: кочк- 'to eat'		II: пу- 'to give'	
		Positive	Negative	Positive	Negative
Present	1Sg	кочкам	ом коч	пуэм	ом пу
	2Sg	кочкат	от коч	пуэт	от пу
	3Sg	кочкеш	огеш ~ ок коч	пуа	огеш ~ ок пу
	1Pl	кочкына	о(гы)на коч	пуэна	о(гы)на пу
	2Pl	кочкыда	о(гы)да коч	пуэда	о(гы)да пу
	3Pl	кочкыт	огыт коч	пуат	огыт пу
Simple past tense I	1Sg	кочкым	шым коч	пуышым	шым пу
	2Sg	кочкыч	шыч коч	пуышыч	шыч пу
	3Sg	кочко	ыш коч	пуыш	ыш пу
	1Pl	кочна	ышна коч	пуышна	ышна пу
	2Pl	кочда	ышда коч	пуышда	ышда пу
	3Pl	кочкыч	ышт коч	пуышт	ышт пу
Simple past tense II	1Sg	кочкынам	кочкын омыл	пуэнам	пуэн омыл
	2Sg	кочкынат	кочкын отыл	пуэнат	пуэн отыл
	3Sg	кочкын	кочкын огыл	пуэн	пуэн огыл
	1Pl	кочкынна	кочкын о(гы)нал	пуэнна	пуэн о(гы)нал
	2Pl	кочкында	кочкын о(гы)дал	пуэнда	пуэн о(гы)дал
	3Pl	кочкыныт	кочкын огытыл	пуэныт	пуэн огытыл ыл'е
Compound past tense I	1Sg	кочкам ыл'е	ом коч ыл'е	пуэм ыл'е	ом пу ыл'е
	2Sg	кочкат ыл'е	от коч ыл'е	пуэт ыл'е	от пу ыл'е
	3Sg	кочкеш ыл'е	огеш ~ ок коч ыл'е	пуа ыл'е	огеш ~ ок пу ыл'е
	1Pl	кочкына ыл'е	о(гы)на коч ыл'е	пуэна ыл'е	о(гы)на пу ыл'е
	2Pl	кочкыда ыл'е	о(гы)да коч ыл'е	пуэда ыл'е	о(гы)да пу ыл'е
	3Pl	кочкыт ыл'е	огыт коч ыл'е	пуат ыл'е	огыт пу ыл'е
Compound past tense II	1Sg	кочкам улмаш	ом коч улмаш	пуэм улмаш	ом пу улмаш
	2Sg	кочкат улмаш	от коч улмаш	пуэт улмаш	от пу улмаш
	3Sg	кочкеш улмаш	огеш ~ ок коч улмаш	пуа улмаш	огеш ~ ок пу улмаш
	1Pl	кочкына улмаш	о(гы)на коч улмаш	пуэна улмаш	о(гы)на пу улмаш
	2Pl	кочкыда улмаш	о(гы)да коч улмаш	пуэда улмаш	о(гы)да пу улмаш
	3Pl	кочкыт улмаш	огыт коч улмаш	пуат улмаш	огыт пу улмаш
Compound past tense III	1Sg	кочкынам ыл'е	кочкын омыл ыл'е	пуэнам ыл'е	пуэн омыл ыл'е
	2Sg	кочкынат ыл'е	кочкын отыл ыл'е	пуэнат ыл'е	пуэн отыл ыл'е
	3Sg	кочкын ыл'е	кочкын огыл ыл'е	пуэн ыл'е	пуэн огыл ыл'е
	1Pl	кочкынна ыл'е	кочкын о(гы)нал ыл'е	пуэнна ыл'е	пуэн о(гы)нал ыл'е
	2Pl	кочкында ыл'е	кочкын о(гы)дал ыл'е	пуэнда ыл'е	пуэн о(гы)дал ыл'е
	3Pl	кочкыныт ыл'е	кочкын огытыл ыл'е	пуэныт ыл'е	пуэн огытыл ыл'е
Compound past tense IV	1Sg	кочкынам улмаш	кочкын омыл улмаш	пуэнам улмаш	пуэн омыл улмаш
	2Sg	кочкынат улмаш	кочкын отыл улмаш	пуэнат улмаш	пуэн отыл улмаш
	3Sg	кочкын улмаш	кочкын огыл улмаш	пуэн улмаш	пуэн огыл улмаш
	1Pl	кочкынна улмаш	кочкын о(гы)нал улмаш	пуэнна улмаш	пуэн о(гы)нал улмаш
	2Pl	кочкында улмаш	кочкын о(гы)дал улмаш	пуэнда улмаш	пуэн о(гы)дал улмаш
	3Pl	кочкыныт улмаш	кочкын огытыл улмаш	пуэныт улмаш	пуэн огытыл улмаш

b) Imperative

		I: кочк- 'to eat'		II: пу- 'to give'	
		Positive	Negative	Positive	Negative
Present	1Sg	-	-	-	-
	2Sg	коч	ит коч	пу	ит пу
	3Sg	кочшо	ынже коч	пуыжо	ынже пу
	1PI	(кочкына)	(о(гы)на коч)	(пуэна)	(о(гы)на пу)
	2PI	кочза	ида коч	пуыза	ида пу
	3PI	кочкышт	ынышт коч	пуышт	ынышт пу

c) Desiderative

		I: кочк- 'to eat'		II: пу- 'to give'	
		Positive	Negative	Positive	Negative
Present	1Sg	кочнем	ынем коч	пуынем	ынем пу
	2Sg	кочнет	ынет коч	пуынет	ынет пу
	3Sg	кочнеже	ынеж коч	пуынеже	ынеж пу
	1PI	кочнена	ынена коч	пуынена	ынена пу
	2PI	кочнеда	ынеда коч	пуынеда	ынеда пу
	3PI	кочнешт	ынешт коч	пуынешт	ынешт пу
Past tense I	1Sg	кочнем ыл'е	ынем коч ыл'е	пуынем ыл'е	ынем пу ыл'е
	2Sg	кочнет ыл'е	ынет коч ыл'е	пуынет ыл'е	ынет пу ыл'е
	3Sg	кочнеже ыл'е	ынеж коч ыл'е	пуынеже ыл'е	ынеж пу ыл'е
	1PI	кочнена ыл'е	ынена коч ыл'е	пуынена ыл'е	ынена пу ыл'е
	2PI	кочнеда ыл'е	ынеда коч ыл'е	пуынеда ыл'е	ынеда пу ыл'е
	3PI	кочнешт ыл'е	ынешт коч ыл'е	пуынешт ыл'е	ынешт пу ыл'е
Past tense II	1Sg	кочнем улмаш	ынем коч улмаш	пуынем улмаш	ынем пу улмаш
	2Sg	кочнет улмаш	ынет коч улмаш	пуынет улмаш	ынет пу улмаш
	3Sg	кочнеже улмаш	ынеж коч улмаш	пуынеже улмаш	ынеж пу улмаш
	1PI	кочнена улмаш	ынена коч улмаш	пуынена улмаш	ынена пу улмаш
	2PI	кочнеда улмаш	ынеда коч улмаш	пуынеда улмаш	ынеда пу улмаш
	3PI	кочнешт улмаш	ынешт коч улмаш	пуынешт улмаш	ынешт пу улмаш

d) Non-finite forms

	I: кочк- 'to eat'	II: пу- 'to give'
Infinitive	кочкаш	пуаш
Necessitive infinitive	кочман	пуыман
Active participle	кочшо	пуышо
Passive participle	кочмо	пуымо
Future-necessitive participle	кочшаш	пуышаш
Negative participle	кочдымо	пуыдымо
Affirmative instructive gerund	кочкын	пуэн
Negative gerund	кочде	пуыде
Gerund of prior action	кочмек(е)	пуымек(е)
Gerund of future action	кочмеш(ке)	пуымеш(ке)
Gerund of simultaneous action	кочшыла	пуышыла